

Pokello ya Dipale

SESOTHO

PUO YA LAPENG

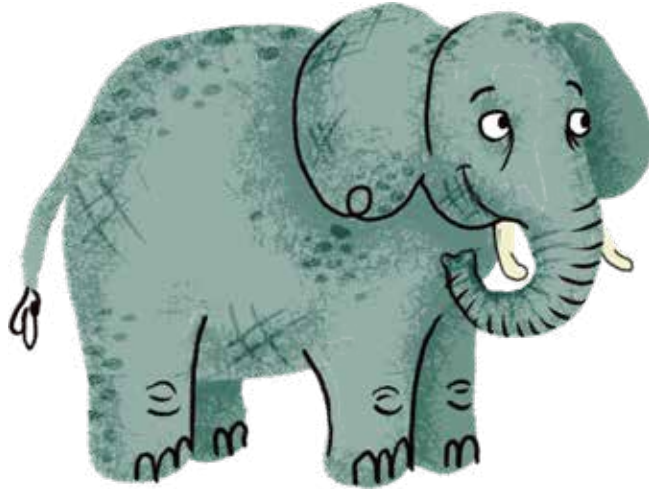
KOTARA YA 3

SEHLOPHA SA

1

Pokello Ya Dipale

SEHLOPHA SA 1 | KOTARA YA 3

SESOTHO

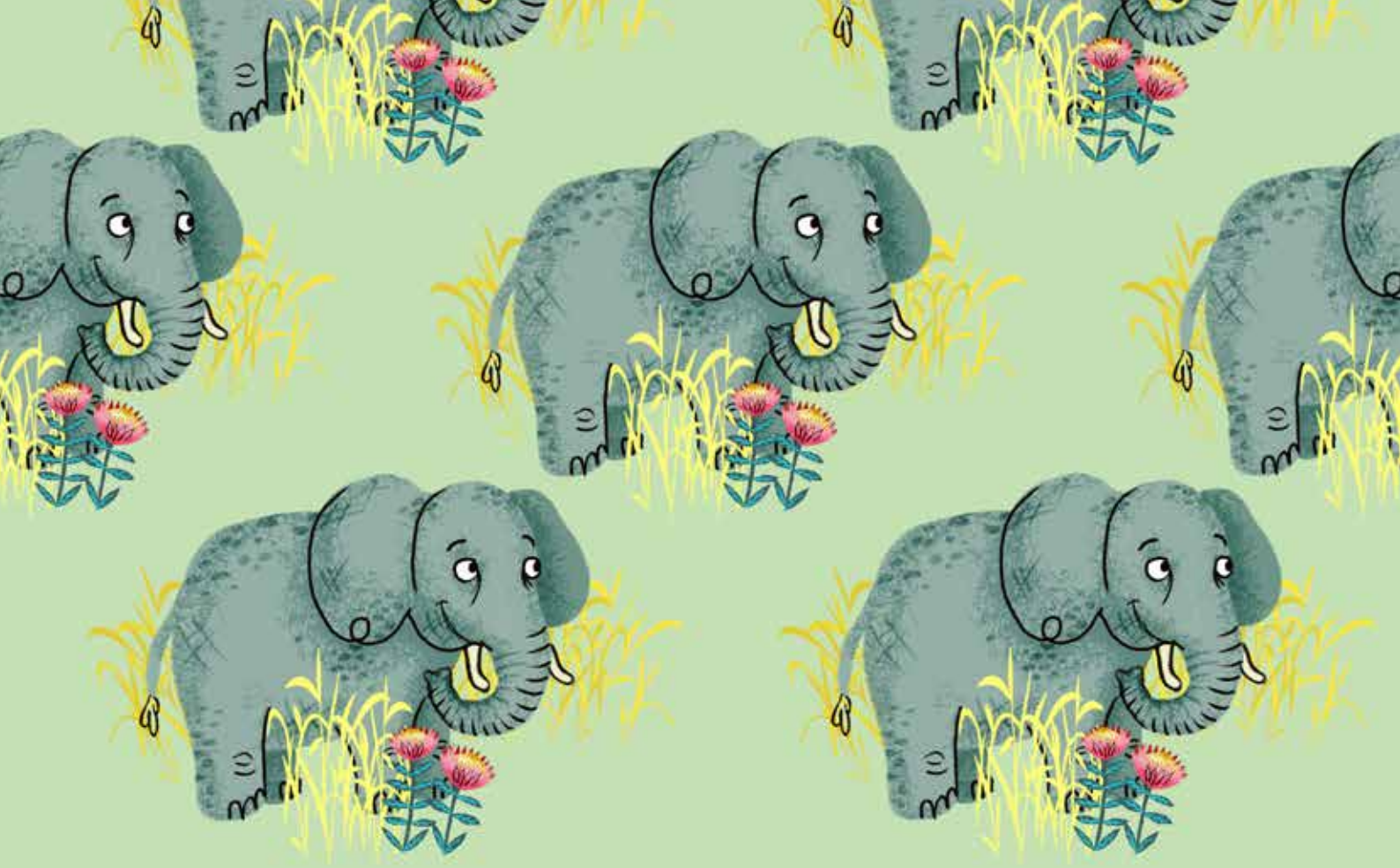
**Copyright © 2026 National Educational
Collaboration Trust (NECT)**

This work is licensed under a **Creative Commons
Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0
International License (CC BY-NC-ND 4.0)**.

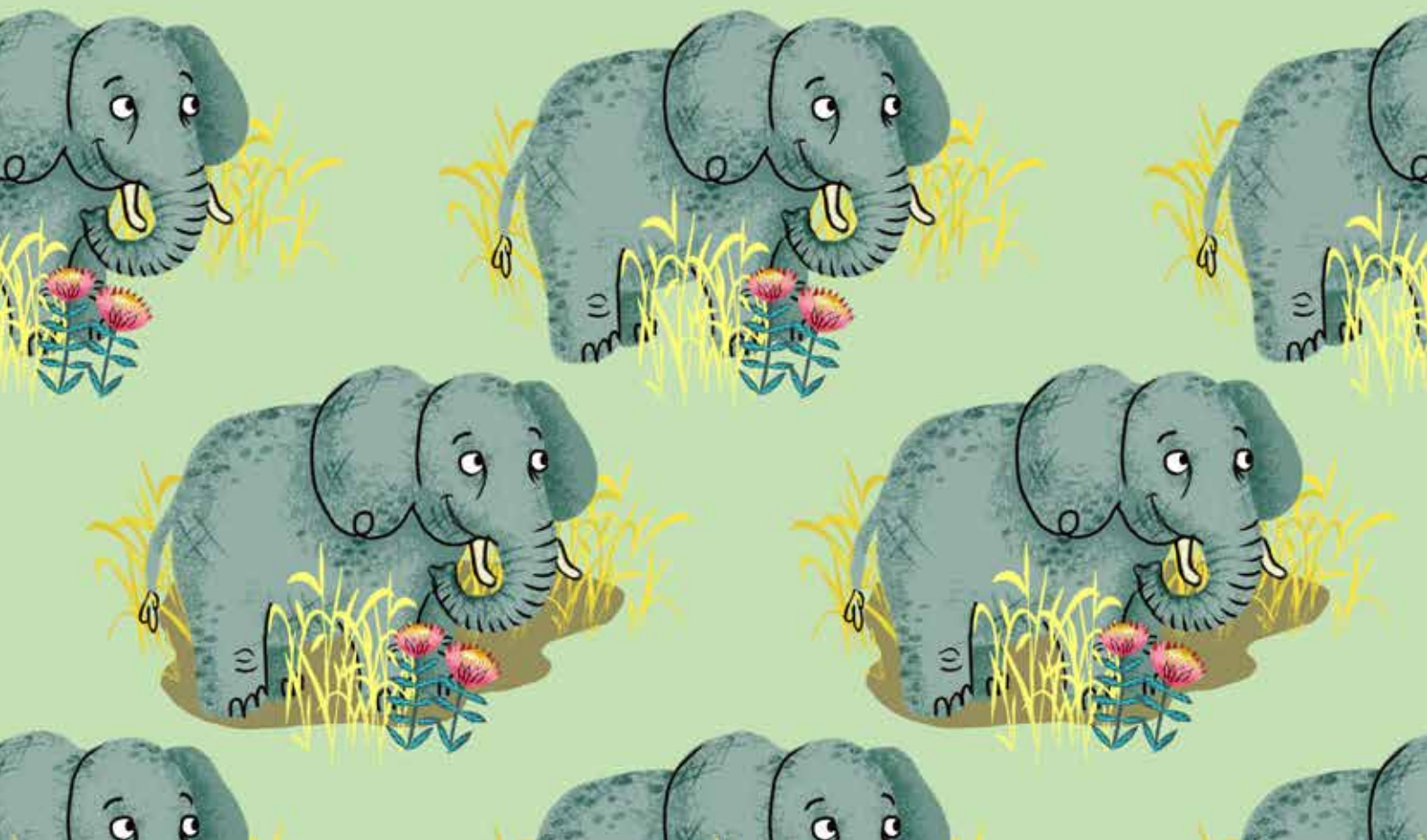
Additional permissions beyond the scope of this license
may be available. For further information, please
contact the publisher at **materials@nect.org.za**.

First edition, 2026

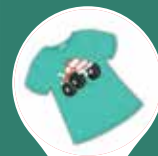

KOTARA YA 3

MMAPA WA AFRIKA BORWA

Sekipa se
setjha sa
Bohlale

Kapa Leboya

Borikgwe bo
ntshwanelang

Baki eo ke
ya ka!

Kapa Bophirima

Lewatle la
Atlantiki

Sopho ya
nkgono ya
majwe

Limpopo

Mpumalanga

Lebitso la ka
ke Lehlohonolo

Leboya
Bophirima

Ha re
bapaleng
Bhathi

Gauteng

Foreisetata

Pale ya nkgono
wa ka

KwaZulu-
Natal

Ho hasana
ka metsi
letsatsing la
pele la sehla
sa Selema

Kapa Botjhabela

Lewatle la
India

KOTARA YA 3 DIPALE

Baki eo ke ya ka!

1

Borikgwe bo ntshwanelang

15

Pale ya nkgono wa ka

29

Sopho ya nkgono ya majwe

37

Ha re bapaleng Bhathi

51

Ho hasana ka metsi letsatsing la pele la sehla sa Selemo

63

Lebitso la ka ke Lehlohonolo

77

Sekipa se setjha sa Bohlale

91

PALE YA 1 BAKI EO KE YA KA!

Mookotaba: Diaparo tsa rona

Tsebo e Teng

- Sengolwa sena ke pale ya boiqapelo.
- E etsahalla Afrika Borwa.
- E etsahala nakong ya jwale.
- Pale ena e tla thusa baithuti hore ba utlwisise hore bana ba a hola mme diaparo tsa bona di be nyane di se hlole di ba lekana. Hangata, ha diaparo tsa ngwana e mong di ba nyane, di fetela ho e mong ya monyane hore a di apare. Ha se ntho e bonolo ha diaparo tsa rona tseo re di ratang di ba nyane mme di re tiisa - ebe re bona bana ba bo rona ba di apere e se e le tsa bona!

Dintlha tseo o ka di arolelanang le baithuti ba hao

- Mariha re apara mefutafuta ya diaparo tse kgethehileleng jwaloka dikatiba, dijeresi, dibaki le dikausu ho iphuthumatsa.
- Bana ba a hola, mme ha ba ntse ba hola, diaparo tsa bona di ba nyane.
- Diaparo tse nyenyane di a o tiisa mme di etsa hore o se phuthulohe, mme ho be thata ho sisinyeha ha re leka ho di apara.
- Ka nako tse ding bana ba motho ba apolelwa diaparo ke boausi kapa boabuti ba bona.

Leano la Kutlwisiso: Bopa setshwantsho sa kelello

- Ke eng: Ho bopa setshwantsho sa kelello ka se etsahalang paleng.
- Hobaneng re le sebedisa: Ho etsa hore pale e utlwahale e le nnete, mme e kgahlise.
- Le thusa jwang: Le o thusa ho utlwisisa kamoo baphetwa le dibaka di leng ka teng, mme le hlakisa pale.

Ho sebedisa leano lena:

Leqephe le seratswana	Padiso	Ere
4,1	Matshepo o ile a theoha betheng. O ile a apara bokate ya hae, hempe le jeresi. O ile a rwala dikausu le dieta. Yaba o rwala katiba ya hae e boya.	Ke bopa setshwantsho sa kelello sa Matshepo a apara a potlakile hobane o a hatsela!
10,3	“Matshepo, o etsa eng ka diaparo tseo tsa hao tsa kgale?” Mmae a mmotsa. “Ha di sa o lekana!”	Ke bopa setshwantsho sa kelello sa diaparo tse nyane, di tiisitse Matshepo a shebahala a qabola!

Matshepo o ile a tsoha a thothomela hoseng ka Moqebelo. “Helang! E se e le Mariha jwale!” a nahana. “Bonyane ke tla kgona ho apara baki ya ka eo ke e ratang!” Matshepo a bososela ha a nahana baki ya hae e ntle. E ne e le tshehla ebile e tletse dipalesa tse pinki le tse kgubedu. E ne e na le dikonopo tse kgolo tse perese. E ne e na le boya kahare ebile e le mofuthu.

Matshepo o ile a theoha
betheng.

O ile a apara bokate ya hae,
hempe le jeresi.

O ile a rwala dikausu le
dieta. Yaba o rwala katiba
ya hae e boya.

Kamorao ho moo, o ile a ya khaboteng ya diaparo moo mme wa hae a bolokang dibaki tsa Mariha teng. Baki ya hae ya mmamoratwa e ne e le siyo.

“Mme!” Matshepo a hweletsa. “Baki ya ka e kae?” Empa ha ho a ka ha ba le motho a arabang.

Matshepo o ile a ya kante. Jwang bo letseng serame bo ile ba etsa modumo ka tlasa maoto a hae. “Mme!” Matshepo a hweletsa. “Baki ya ka e kae?” Empa ho ne ho sena karabo.

Matshepo o ile a bula lemati la kitjhini. “Mme!” a seba.
“Baki ya ka e kae?” Empa ho ne ho se na karabo.

“Mohlomong mme o ile ha mme Tsiki,” Matshepo a nahana. Empa pele a ka fihla ha mme Tsiki, o ile a bona ngwanabo Felleng a mathamatha ka ntle. Felleng o ne a apere baki e ntle e tshehla e nang le dipalesa tse pinki le tse kgubedu, le dikonopo tse kgolo tse perese. “Helang! Ke baki ya ka eo!” Matshepo a nahana. Matshepo o ne a hatsetse. O ne a sa batle ho lwana le ngwanabo kante serameng. O ile a mathela hae. “Felleng ke leshodu! Ke a ipotsa hore na ke ntho e fe e nngwe ya ka eo a e utswitseng?” Matshepo a nahana a kgenne.

O ile a ya phaposing ya ho robala mme a bula khabote ya Felleng e ka hodimo. Matshepo o ile a fumana mose wa hae wa kgale o nang le metsero e metala le e mekgubedu. “Helang!” Matshepo a nahana, “Ke mose wa ka ona!” O ile a o ntsha ka laeng eo mme a o apara. O ne o mo tiisa!

Matshepo o ile a bula lae ya bobedi. O ile a fumana jeresi ya hae e pinki. “Helang!” a nahana, “Ke jeresi ya ka ena!” O ile a e ntsha ka terowareng mme a e apara. E ne e se e sa mo lekane, e le kgutshwanyane!

O ile a bula lae ya boraro. O ile a fumana borikgwe ba hae bo kganyang bo bolou. “Helang!” ho nahana Matshepo, “Ke borikgwe ba ka bona!” O ile a bo ntsha ka khaboteng mme a bo apara. Bo ne bo mo tiisa! O ne a sa kgone le ho bo konopela.

Matshepo o ile a leka ho bula lae e ka tlase empa o ne a sa kgone ho inama ka lebaka la diaparo tseo tsa hae tse neng di mo tiisa. Hanghang mme wa hae o ile a kena ka kamoreng. Mme wa hae o ile a qalella a tsheha.

“Matshepo, o etsa eng ka diaparo tseo tsa hao tsa kgale?” Mmae a mmotsa. “Ha di sa o lekana!”

“Felleng o utswitse diaparo tsa ka kaofela!” ho rialo Matshepo, “Ebile o nkile le baki ya ka eo ke e ratang!”

“Helang Matshepo,” ho araba mmae, “Ke mo file tsona! Wena o a hola!” Mmae o ile a ntsha polasitiki ka khaboteng, mme a e fa Matshepo.

Matshepo o ile a bula mokotla oo wa polasitiki mme a ntsha baki e ntjha. E ne e le tala ka mmala, e na le dinaledi tse tshehla le tse perese. E ne e na le dikonopo tse kgolo tse kgubedu. E ne e na le boya ka hare ebile e le mofuthu. E ne e le baki e ntle ho feta tseo Matshepo a kileng a di bona. O ile a itekanya. E ne e mo lekana hantle haholo.

Hoseng ho latelang, Matshepo o ile a apara a itokisetsa ho ya kerekeng. O ile a apara baki ya hae e ntjha mme a tswela kante. Felleng o ile a mo sheba. “Ke batla baki eo!” a rialo. “Ke baki e ntle ho feta tsohle tseo nkileng ka di bona.”

Matshepo o ile a haka ngwanabo. “Se ke wa tshwenyeha Felleng, ka letsatsi le leng e tla ba baki ya hao!”

Padiso 1

Baki ya Matshepo ya kgale e ne le jwang?

- E ne e le mmala o mosehla e na le dipalesa tse pinki le tse kgubedu.
- E ne e na le dikonopo tse kgolo tse perese.

Baki ya Matshepo e ntjha e ne e le jwang?

- E ne e le tala ka mmala e na le dinaledi tse tshehla le tse perese.
- E ne e na le dikonopo tse kgolo tse kgubedu.

Hobaneng Matshepo a ile a bitsa ngwanabo 'leshodu'?

- Hobane o ne a apere baki ya hae ya kgale.
- Hobane o ne a sa tsebe hore mme wa hae o file Felleng baki ya hae.
- Hobane o ne a nahana hore Felleng o utswitse baki ya hae eo a e ratang ka ho fetisisa.
- Hobane o ne a so elellwe hore baki eo e se e le nyenyane ho yena.
- Hobane o ne a sa tsebe hore mme wa hae o mo reketse baki e nngwe e ntjha.

Padiso 2

Matshepo o ile a fumana eng ka khaboteng ya Felleng?

O fumane mose wa hae o nang le metsero e metala le e mekgubedu, jeresi ya hae e pinki le borikgwe ba hae bo boputswa.

Ho ile ha etsahalang ha mme wa Matshepo a mmona a apere diaparo tsa hae tsa kgale?

O ile a tsheha.

Hobaneng Matshepo a ile a bolella ngwanabo hore ka letsatsi le leng baki e ntjha e tla ba ya hae?

- Hobane o lemoha hore Felleng o fuwa diaparo tsa hae tse nnyane.
- Hobane o lemoha hore mme wa hae o fa Felleng diaparo tsa hae tsa kgale.
- Hobane o lemoha hore o a hola, mme diaparo tsa hae kaofela di tlo ba nyane.
- Hobane o a tseba hore ka letsatsi le leng le baki ya hae e ntjha e tlo ba nyane.
- Hobane o a tseba hore baki eo e ntjha e tlo ba nyane ho yena, jwaloka ha baki ya kgale e ile ya eba nyane ho yena.

PALE YA 2

BORIKGWE BO NTSHWANELANG

Mookotaba: Diaparo tsa rona

Tsebo e Teng

- Sengolwa sena ke pale ya boiqapelo.
- E etsahalla Afrika Borwa.
- E etsahala nakong ya jwale.
- Pale ena e tla thusa baithuti ba hao ba utlwisise hore bana ba a hola mme diaparo tsa bona di se hlole di ba lekana - jwalo ka pale ya beke e fetileng: Baki ke ya ka. Dipaleng tsena ka bobedi, baphetwa ba sehlooho ba tiiswa ke diaparo tseo ba kileng ba di rata. Bobedi ba bona ba fumana diaparo tse ntjha tseo ba qetellang ba di rata.

Dintlha tseo o ka di arolelanang le baithuti ba hao

- Bana ba a hola, mme ha ba ntse ba hola ba siya diaparo tsa bona.
- Diaparo tse fapaneng di dula mme di o tshwara ka tsela e fapaneng mmeleng (tse o tiisang, tse hlephileng, tse thata, tse bonolo). Diaparo di entswe ka masela a fapaneng a etsang di utlwahale ka mokgwa o fapaneng mmeleng.
- mabenkele a na le diphaposi tsa ho itekanya moo o ka itekanyetseng diaparo pele o di reka, ho etsa bonnete ba hore di o lekana le hore o rata kamoo moo di shebahalang le ka moo di utlwahalang ka teng.
- Ho tlwaelehile ho fetofetola dintho tse re di ratang ha re ntse re hola mme re leka dintho tse ntjha.

Leano la Kutlwisiso: Etsa dikgokahano

- Ke eng: Ho nahana hore pale e amana jwang le bophelo ba hao, dibuka tse ding, kapa lefatshe.
- Hobaneng re le sebedisa: Ho utlwisisa pale hantle ka ho e amahanya le dintho tseo o di tsebang.
- Le thusa jwang: Le eketsa moelelo paleng le hore e hopolehe ha bonolo.

Ho sebedisa leano lena:

Leqephe le seratswana	Padiso	Ere
17,1	Empa nnete e ne e le hore, borikgwe ba hae bo ne bo se bo sa mo lekane. O ne a ipenya kahara bona dikgwedikgwedi, ho fihlela ka letsatsi le leng konopo e kgaoha.	Ke kgona ho etsa kgokahanyo pakeng tsa pale tse pedi tsa rona. Neo le Matshepo ka bobedi ba se ba tiiswa ke diaparo tseo ba di ratang.
18,1	Neo o ile a leka ho pata konopo ena e kgaohileng, empa ha mme wa hae a elellwa o ile a tseha. “Ke nako ya borikgwe bo botjha!” a rialo.	Ke kgona ho etsa kgokahanyo pakeng tsa pale tse pedi tsa rona. Ka bobedi mme wa Neo le mme wa Matshepo ba a tsheha ha ba bona bana ba bona ba ipenya ka diaparo tseo di seng di ba tiisa. Ha ba tshehe hobane ba le kgopo, empa e le ho bontsha hore ngwana o a qabola ha a leka ho ipenya ka diaparong tse nyane.

Neo o ne a hloile diaparo tse ntjha. O ne a rata bonojana ba diaparo tsa hae tsa kgale, tse seng di aperwe ebile di hlatswitswe makgetlo. Empa nnete e ne e le hore, borikgwe ba hae bo ne bo se bo sa mo lekane. O ne a ipenya kahara bona dikgwedikgwedi, ho fihlela ka letsatsi le leng konopo e kgaoha.

Neo o ile a leka ho pata konopo ena e kgaohileng,
empa ha mme wa hae a elellwa o ile a tseha.

“Ke nako ya borikgwe bo botjha!” a rialo.

Kamora matsatsinyana, ha Neo le ntatae ba ne ba ya mabenkeleng, o ne a kwatile tseleng kaofela. “Ha ke batle borikgwe bo botjha!” a nahana.

Ntatae o ile a mo thusa ho kgetha mefuta e fapaneng ya marikgwe a ka mo lekanang. O ile a ya ka ona phaposinyaneng eo ho itekanyetswang diaparo ka ho yona.

“Ke tla ema kante. O ntsebise ha o fumana borikgwe boo o bo ratang,” a rialo.

Qalong, Neo o ile a itekanya borikgwe bo bong bo ratehang bo botsho.

“Bona ha bo shebahale bo le bobe?” a nahana ha a bo hakolla henyereeng. Empa eitse ha a itekanya bona, lesela la borikgwe le ne le sa dule hantle. Borikgwe bo ne bo utlwahala bo hwasha mme bo hohla letlalo la hae.

“Ha ke batle borikgwe bo botjha!” a nahana.

Kamora moo, Neo o ile a leka bokate e nngwe ya setaele e boputswa bo fifetseng.

“Mohlomong ke tla shebahala kahara borikgwe bona?” Eitse ha a itekanya bona, lesela la bokate le ne le lethata. O ne a ikutlwa ekare ha a no kgona ho tsamaya. Ha a leka ho kotsama, bokate e ile ya utlwise bohloko lethekeng.

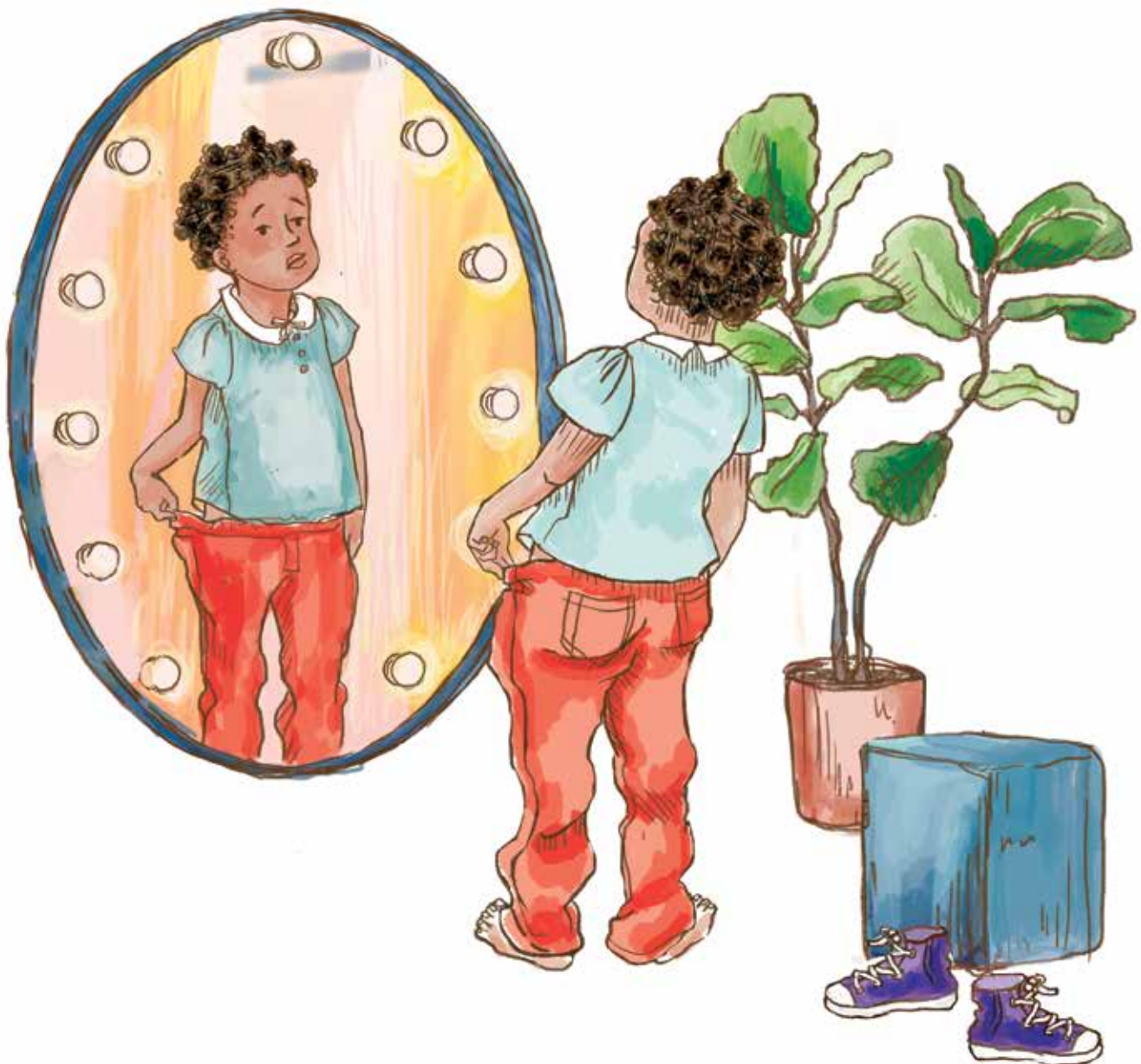
“Ha ke batle borikgwe bo botjha!” ho rialo Neo.

Kamora moo, Neo o ile a itekanya borikgwe bo bokgubedu bo kganyang.

“Mohlomong bona bo tla ntula hantle, bo ntshwanele.” a nahana ha a bo tlosa henyereng. Eitse ha a itekanya bona, bo ne bo utlwahala bo le boima. O ne a tshwenyehile hore bo tla wa ha a bapala kapa a matha a bo tenne.

“Ha ke batle borikgwe bo botjha!” Neo a nahana.

“O ntse o ya jwang kamoo?” ntatae a hweletsa a le kantle ho phaposinyana eo ho itekanyetswang ka ho yona.

“Ha ke fumane borikgwe boo ke bo ratang,” Neo a rialo, a boetse a tena borikgwe ba hae ba kgale bo mo tshwanelang.

Ha Neo a fumana ntatae, o ne a eme ka thoko ho raka ya dikhethe tse dipalesa. Mahlo a Neo a ile a kganya. “Tse tsona di jwang?” A botsa. “Nka itekanya dikhethe?”

“O rata tsona ho feta marikgwe?” Ntatae a mmotsa. Neo a dumela ka hlooho.

Eitse ha Neo a itekanya sekhethe sa hae sa pele, o ne a tseba hore ke sona se nepahetseng. Se ne se entswe ka lesela le bonolo. Se utlwahala se le boreledi letlalong la hae. Sekhethe seo se ne se sa tiya. Ha a dula fatshe, se ne se sarolloha hantle dibakeng tse fapaneng.

Se ne se mo dula hantle jwalo feela ka borikgwe ba hae ba kgale bo mo tshwanelang.

Padiso 1

Neo o ile a itekanya mefuta e feng ya marikgwe?

O ile a leka borikgwe bo botsho, bokate e putswa le borikgwe bo bokgubedu bo kganyang.

Neo o ile a fumana eng lebenkeleng?

O ile a fumana sekhetho, se setjha se mo tshwanelang.

Hobaneng Neo a sa nka borikgwe bo botjha

- Hobane o ile a nka sekhetho.
- Hobane o ne a sa ikutlwe a phutholohile kahara marikgwe, empa o ne a phutholohile kahara sekhetho.
- Hobane borikgwe bo botsho boo a ileng a itekanya bona bo ne bo le mahwashe ebile bo mo hohla letlalong.
- Hobane bokate eo a ileng a itekanya yona e ne le thata.
- Hobane borikgwe bo bokgubedu boo a ileng a itekanya bona bo ne bo le boima bo le boholo.
- Hobane sekhetho se ne se utlwahala se mo dula hantle ha a itekanya sona.

Padiso 2

O nahana hore Neo o ikutlwile jwang ha konopo ya borikgwe ba hae e kgaoha?

Ke nahana o ikutlwile a hlona/kwatile/ferekane.

O nahana hore qetellong, Neo o ne a ikutlwa jwang ha a fumana sekhetho seo a se ratang?

Ke nahana hore o ne a thabile/imolohile.

Hobaneng Neo a ne a ferekane?

- Hobane konopo ya borikgwe boo a neng a bo rata e ile ya kgaoha.
- Hobane o ne a sa batle ho ya mabenkeleng ho lo reka borikgwe bo botjha.
- Hobane o ne a hloloheletse borikgwe ba hae ba kgale bo bothobotho.
- Hobane o ne a sa batle borikgwe bo botjha, o ne a labalabela ho tena borikgwe ba hae ba kgale, bo mathobotho.
- Hobane ho ne ho se le bo bong ba marikgwe a itekantseng ona bo neng bo tshwana le borikgwe ba hae ba kgale.
- Hobane marikgwe ao a itekantseng ona kaofela a ne a sa etse hore a ikutlwe a phutholohile.
- Hobane borikgwe bo botsho boo a itekantseng bona, bo ne bo hwasha ebile bo hohla letlalo la hae.
- Hobane bokate e putswa eo a itekantseng yona e ne e le thata.
- Hobane borikgwe bo bokgubedu boo a itekantseng bona bo ne bo le boima ebile bo le boholo.

PALE YA 3 PALE YA NKGONO WA KA

Mookotaba: Bonkgono ba rona

Tsebo e Teng

- Sengolwa sena ke pale ya boiqapelo.
- E etsahalla Afrika Borwa.
- E etsahala nakong ya jwale.
- Pale ena e tla thusa baithuti ho bona kamoo bonkgono le bontatemoholo ba ka rutang bana ka setso, baholoholo ba bona le meetlo, mme ba tla utlwisisa hore ho bohlokwa ho hopola le ho hlompha tsebo le dintho tse molemo tse re ka di fetisetsang malapeng a rona.

Leano la Kutlwisiso: Lekola kutlwisiso

- Ke eng: Ho lekola kutlwisiso ya hao ha o ntse o bala, mme o kgefutse ha ho na le ntho e sa hlakang.
- Hobaneng re le sebedisa: Ho elellwa ha o sa utlwisise pale mme o lokise bothata boo.
- Le thusa jwang: Le etsa hore o tsepamisitse maikutlo mme le ntlafatsa kutlwisiso ho qoba sesosa sa ho se utlwisise hanghang.

Dintlha tseo o ka di arolelanang le baithuti ba hao

- Malapa a fetisetsa makgoni le meetlo ho tloha molokong o mong ho isa ho o mong. Ka nako tse ding bonkgono le bontatemoholo ba ruta bana dintho tseo ba ithutileng tsona batswading ba bona. Sena se boloka meetlo.
- Batho ba ka sebedisa dintho tsa tihaho ho etsa dintho tse molemo. Letsopa ke mofuta wa mobu o ka botjwang ho etsa dipitsa le dintho tse ding.
- Ho bopa ka letsopa ke bokgoni bo lokelang hore o ikwetlise ho ithuta bona. Hangata batho ba lokela ho ikwetlisa hangatangata pele ba kgona ho bo etsa hantle.
- Ha letsopa le le metsi, le bonolo mme ho ba bonolo ho le bopa. Ha le oma, le ba thata mme le boloka sebopeho sa lona. Ha pula e ka nela letsopa le tiileng, le ka boela la eba bonolo la lahlehelwa ke sebopeho sa lona.

Ho sebedisa leano lena:

Leqephe le seratswana	Padiso	Ere
31,1	Dineo o ne a so ka a bona ntho e ntle jwaloka dipitsa tse entsweng ke nkgono wa hae. Nkgonwae o ile a kopanya letsopa le tswang mobung. E ne ekare ke mohlolo ho Dineo. “Ke batla ho etsa dipitsa jwaloka wena!” Dineo a bolella nkgonwae.	Ere ke eme ke nahane... Ere ke lekole hore ke a utlwisisa: Dineo o nahana eng ka dipitsa tsa nkgono wa hae? Oho, ke a utlwisisa. O nahana hore dintle hoo e bileng a batlang ho bopa dipitsa le yena.
34,1	Yaba nkgono o bontsha Dineo ho kopanya letsopa le tswang mobung. O ile a bontsha Dineo ho bopa pitsa ka hloko a ntse a e bidikolosa. O ile a bontsha Dineo ho etsa meralo dipitseng tsa hae ho di etsa di be ntle. O ile a bontsha Dineo hore a behe dipitsa tsa hae letsatsing jwang hore di ome.	Ere ke eme ke nahane... Ere ke lekole hore ke a utlwisisa: Ke mehato efe eo Dineo a tshwanetseng ho e latela ho bopa pitsa? Pele, o lokela ho tswaka letsopa le tswang mobung, ebe o bopa pitsa, mme a latele ka ho thala mokgabiso pitseng ya hae, a qetele ka ho e beha kante letsatsing hore e ome.

Dineo o ne a so ka a bona ntho e ntle jwaloka dipitsa tse entsweng ke nkgono wa hae. Nkgonwae o ile a kopanya letsopa le tswang mobung. E ne ekare ke mohlolo ho Dineo. “Ke batla ho etsa dipitsa jwaloka wena!” Dineo a bolella nkgonwae. Nkgono a bososela.

“Ke mohopolo o motle oo!” Nkgono a dumellana le yena. “Ke ithutile ho etsa dipitsa ha ne ke lekana le wena!”

“Ha ke ne ke le dilemo tse robedi jwaloka wena, ke ne ke shebella mme wa ka a etsa dipitsa. O ne a kopanya letsopa le tswang mobung. O ne a bopa dipitsa ka letsoho la hae, ebe o di beha letsatsing hore di ome. Ha ke ne ke qala ho etsa dipitsa tsa ka tsa pele, o ile a mpontsha ho bopa pitsa ka hloko, ke be ke di dikolosa. O ile a mpontsha hore ke etse moralo jwang pitseng ho etsa hore e be ntle! Yaba o mpontsha hore na ke di behe jwang letsatsing hore di ome. Bosiung boo ha ke robetse pula e ile ya na. Ha ke tsoha ha nkaba ka fumana pitsa ya ka.

Ntho e le nngwe eo ke ileng ka e bona ke mohlala o neng o ya tshimong ya ka! Pitsa ya ka ya pele e ne e senyehile!” nkgono a tsheha.

Dineo o ile a dula le nkgono wa hae a leka ho mo nahana ha e le ngwanana e monyenyane. “Hobaneng o sa ruta mme wa ka?” Dineo a botsa.

“Jo Dineo, ke lekile!” Nkgono a tsheha. “Empa, mme wa hao o ne a sa rate ho etsa dipitsa! Mme wa hao o ne a rata ho tjeka. O ntsheditse moetlo ona pele.”

Yaba nkgono o bontsha Dineo ho kopanya letsopa le tswang mobung. O ile a bontsha Dineo ho bopa pitsa ka hloko a ntse a e bidikolosa. O ile a bontsha Dineo ho etsa meralo dipitseng tsa hae ho di etsa di be ntle. O ile a bontsha Dineo hore a behe dipitsa tsa hae letsatsing jwang hore di ome.

“O tla tshwanela ho ikwetlisa haholo!” nkgono a hlalosa. Dineo le nkgono ba entse dipitsa letsheare lohle.

Eitse ha dipitsa tsa Dineo di omme ebile di benya. Dineo o ile a kgetha pitsa eo a leng motlotlo ka yona ka ho fetisisa.

“Nka beha ena ka tlung?” Dineo a botsa nkgonwae.

Dineo o ile a sheba hodimo. Ho ne ho na le maru a holenyana. “Ha ke batle e senywe ke pula, jwaloka pitsa ya hao ya pele!” Dineo a hlalosa.

Padiso 1

Ke eng e ntle ka ho fetisisa eo Dineo a ne a qala ho e bona?

Ke dipitsa tsa nkgono wa hae.

Nkgono o ne a le dilemo tse kae ha a qala ho etsa dipitsa?

Nkgono o ne a le dilemo tse robedi jwaloka Dineo.

Hobaneng Dineo a batla nkgono a mo rute ho etsa dipitsa?

- Hobane o nahana hore dipitsa tseo nkgono a di etsang di ntle.
- Hobane o rata nkgono, o batla ho tshwana le yena.
- Hobane mme wa Dineo ha a tsebe ho etsa dipitsa, o tlamehile ho ithuta ho nkgono.
- Hobane ho etsa dipitsa ha ho bonolo, o tlamehile ho rutwa ke motho ya na leng bokgoni boo.

Padiso 2

Nkgono o ithutile ho mang ho etsa dipitsa?

- O ithutile ho etsa dipitsa ho mme wa hae.

Hobaneng Dineo a sa ithuta ho etsa dipitsa ho mme wa hae?

Hobane mme wa hae ha a ka a ithuta ho etsa dipitsa.

Hobaneng Dineo a ne a batla ho tlisa pitsa ya hae e ntle ka tlung?

- Hobane o ne sa batle e senywe ke pula jwaloka pitsa ya nkgono ya pele.
- Hobane ke pitsa e ntle haholo, e ikgethileng eo Dineo a e entseng.
- Mohlomong Dineo o batla ho bontsha mme wa hae hore o se a na le bokgoni ba ho etsa pitsa.
- Hobane o bona maru. O hopola hore pitsa ya nkgono ya pele e ile ya senywa ke pula. Ha a batle seo se mo etsahalle.

PALE YA 4 SOPHO YA NKGONO YA MAJWE

Mookotaba: Bonkgono ba rona

Tsebo e Teng

- Sengolwa sena ke pale ya boiqapelo.
- E etsahalla Afrika Borwa.
- E etsahala nakong ya jwale.
- Pale ena e tla thusa baithuti ho utlwisisa hore batho ba ka sebedisa mehopolo ya bona e hlalefileng le tshebedisanommoho e le sehlopha ho thusana nakong tse boima.

Dintlha tseo o ka di arolelanang le baithuti ba hao

- Hangata bonkgono le bontatemoholo ba sebedisa bohlahe, dipale, le maitemohelo a bophelo ho tataisa le ho thusa malapa, le ditjhaba sa bo bona.
- Pula e bohlokwa ho hodisa dimela le ho fepa diphoofolo. Ha ho na le komello (nako e telele e se nang pula e ngata) batho le diphoofolo di ka haelwa ke dijo.
- Hangata sopo e phehwa ka ho kopanya ditswakwa tse fapaneng ka pitseng, mollong. Sopo ha e ke e be le majwe.
- Baahi ba ka thusana ka ho abelana seo ba nang le sona. Ha e mong le emong a nehela se senyenyane, se ka etsa ntho e kgolo, e thusang bohle.

Leano la Kutlwisiso: Etsa ditekolo

- Ke eng: Ho etsa qeto ya hore na o rata pale kapa dikgetho tse entsweng ke baphetwa.
- Hobaneng re le sebedisa: Ho ba le maikutlo ka pale le hore e utlwisisehe ka botebo.
- Le thusa jwang: Le thusa hore o nahane ka molaetsa oo pale e o fetisang le seo o se kgolwang ka yona.

Ho sebedisa leano lena:

Leqephe le seratswana	Padiso	Ere
40,1	Nkgono o ile a tlameha ho etsa leano! O ile a dula setulong sa hae se koiyetsang. Ha se ntse se ya pele le morao, o ile a etsa leano. “Eke!” nkgono a hweletsa, “Ke na le leano! Tselane, ke nako ya ho etsa sopho ya ka e tummeng ya majwe.”	Ke etsa tekolo ya hore nkgono wa Tselane o bohlale. Ke nahana hore a ka kgona ho loha maqheka, le ha nako di le boima.
43,1	“Nkgono o etsa sopho ya hae e monate ya majwe!” Tselane a bolella baahi ba motseng.	Ke etsa tekolo ya hore Tselane o bohlale, jwaloka nkgono wa hae. O na le morero wa ho etsa hore baahi bohle ba motse ba batle ho tseba ka sopho ya nkgono e kgethehileng.

Tselane le nkgono wa hae ba ne ba lapile. E ne e le dinako tse thata. Pula e ne e sa ne. Poone e ne e sa mela le mehlape e ne e otle. Motseng ho ne ho se na motho le a le mong ya neng a na le dijo. Nkgono o ne a kgathatsehile. “Ebe ke eng seo a ka se etsang?” Ditlhafu tsa Tselane di ne di fokola letsatsi le leng le le leng. O ne a se a bile a sa mathe kapa a bapala ha sekolo se tswile.

Nkgono o ile a tlameha ho etsa leano! O ile a dula setulong sa hae se koiyetsang. Ha se ntse se ya pele le morao, o ile a etsa leano. “Eke!” nkgono a hweletsa, “Ke na le leano! Tselane, ke nako ya ho etsa sopho ya ka e tummeng ya majwe.”

Tselane a besa mollo. Nkgono a beha pitsa e kgolo e tletseng metsi mollong. Tselane a bokelletsa majwe a boreledi. “Majwe ana a tla etsa sopho e monate!” Tselane le nkgono ba iqabola ka thabo! Nkgono o ile a kenya majwe ka pitseng.

“Tselane ngwanaka, mathela motseng, mme o ba bolelle ka sopho ya ka e monate ya majwe!” ho rialo nkgono. Tselane o ile a kena tseleng.

“Nkgono o etsa sopho ya hae e monate ya majwe!” Tselane a bolella baahi ba motseng.

“Sopho ya majwe?” ho botsa titjhere. “Ha ke so ka ke utlwela ka sopho ya majwe.”

“Nkgono o tumme ka sopho ya hae e monate ya majwe,” ho rialo Tselane.

“Ruri – ke a e rata sopho eo,” ho rialo motswalle wa nkgono. “Ke tlameha ho fumana sekotlolo sa sopho lenna.”

“Ebe le nna nka e latswa?” Rapolasi a botsa.

“Ho utlwahala e le sopho e monate,” ho rialo rapolasi. Tselane o ile a nahana nakwana. “Empa sopho ya nkgono ha e tlo re anela bohle,” ho rialo Tselane, a hloname. Bohle ba ile ba hlonama. Le bona ba ne ba lapile.

“Ke na le leano!” ho rialo Tselane, “Ke a kgolwa nkgono o tla le abela sopho ya hae.”

“Empa le tlamehile ho tliša sejo se le seng se monate seo a tla se tshelang ka sophong. Ka tsela eo, sopho e tla re anela!”

“Ke tla tliša ditapole,” ho rialo titjhere.

“Dihwete di tla eketsa tatso,” ho rialo rapolasi.

“Ke na le dieie tse monate tse tswekere,” ho rialo modisana.

“Ke tla hlaba kgoho ya ka ya ho qetela, ho rialo motswalle wa nkgono. Baahi kaofela ba ile ba mathela matlong a bona ho ilo bona hore na ke eng eo ba ka e fumanang ho eketsa sopho ya nkgono e ikgethileng.

Mmuwane o ile ya nyoloha ho tswa ka pitseng. Nkgono o ile a fuduha metsi, a tshela letswai le dinoko tse ding. Monko o monate ka nnete! Ka bonngwe ka bonngwe, baahi ba ile ba tliša diphehiso tsa bona ho tshela ka sophong ya nkgono. Ha e mong le e mong a ntse a tshela sejo ka sophong, monko o ne o ba monate le ho feta.

Qetellong, sopho e ile ya butswa. E mong le e mong o ile a isa sekotlolo ho nkgono hore a mo a tshelle sopho. Kamora moo ba ile ora mollo ba ja sopho e monate ya majwe. Ho ne ho bile ho na le sopho e salletseng ntja ya Tselane.

Eitse ha ba qetile ho ja sopho, nkgono o ile a ba phetela pale. Tselane o ile a bina pina mme batho bohle ba ile ba keteka. E ne e se e le nako e telele baahi ba motse ba qetetse ho dula mmoho ba ja ebile ba qoqa.

“Lena e ne e le letsatsi le monate,” ho rialo Rapolasi.

“Re lebohela sopho e monate ya majwe,” ho rialo modisana.

“O re bontshitse hore ho arolelana ho re ruisa kaofela.”

Tselane le nkgono ba ile ba shebana ba bososela
pososelo ya lekunutu.

Padiso 1

Titjhere o phehitse ka sejo sefe?

O phehitse ka ditapole.

Rapolasi yena o phehitse ka eng?

O phehitse ka dihwete.

Ke mang ya phehitiseng ka dieie?

Modisana o phehitse ka dieie.

Hobaneng sopho e ne le monate?

- Hobane e mong le e mong wa baahi o phehitse ka sejo se ka eketsang sopho.
- Hobane diphehiso tsena kaofela ha di kopana di ekeditse tatso sophong.

Padiso 2

Hobaneng nkgono a ne a tshwenyehile?

Hobane o ne a se na dijo tse lekaneng ho ka fepa setloholo sa hae Tselane.

Nkgono o ne a le kae ha a nka qeto ya ho etsa sopho ya majwe?

O ne a dutse setulong sa hae se koiyetsang.

Baahi ba motse ba ikutlwa jwang ha ba qeta ho ja sopho?

Ba ikutlwa ba thabile / kgotse.

Etsa qeto ka Tselane le nkgono wa hae. O nahana hore ke batho ba bohlale kapa ba masene? Fana ka lebaka?

Ke nahana hore ba... hobane...

PALE YA 5

HA RE BAPALENG

BHATHI

Mookotaba: Re bapala kantle

Tsebo e Teng

- Sengolwa sena ke pale ya boiqapelo.
- E etsahalla Afrika Borwa.
- E etsahala nakong ya jwale.
- Pale ena e tla thusa baithuti ba hao ho utlwisisa hore batho ho tswa dibakeng tse fapaneng, ba ka sebedisa mabitso a fapaneng bakeng sa papadi e le nngwe e tshwanang. E ka boela ya thusa ho utlwisisa hore ho bapala mmoho ho ka re thusa ho utulla dintho tseo re tshwanang ka tsona.

Leano la Kutlwisiso: Etsa dikakanyo

- Ke eng: Ho noha dintho tseo mongodi a sa di hlaloseng ka ho hlaka, o sebedisa dintlha tsa pale.
- Hobaneng re le sebedisa: Ho utlwisisa meelelo e tebileng le e patehileng.
- Le thusa jwang: Le re thusa ho fihlella diqeto ha o bala, ho utlwisisa pale le baphetwa hantle.

Dintlha tseo o ka di arolelanang le baithuti ba hao

- Malapa a ye a etelane ka dinako ya phomolo. Ka matsatsi ana, bana ba bangata ba etela maloko a bona jwaloka bonkgono, borakgadi, bomalome, kapa batswala. Ba kopana le metswalle e metjha ha ba etile.
- Papadi e le nngwe e ka ba le mabitso a fapaneng dibakeng tse fapaneng. Ka nako tse ding batho ditopong, ditjhabeng, kapa dinaheng tse fapaneng ba bapala papadi e le nngwe empa e na le mabitso a fapaneng.
- Batho ba ka phakisa ho se utlwisisane. Ka nako tse ding batho ba ka nahana hore ha ba utlwisisane hobane ba sebedisa mantswe a fapaneng. Empa ha ba botsa dipotso mme ba hlalosa seo ba se bolelang, ba ka fumana hore ba bua ka ntho e le nngwe.
- Dipapadi e ka ba tsela ntle ya ho kopana le ho thea tsetswalle se setjha.

Ho sebedisa leano lena:

Leqephe le seratswana	Padiso	Ere
53,1	Palesa o ne a etetse mmangwane wa hae Soweto ka nako ya Keresemese. Lerato o ne a etetse nkgono wa hae. Tumelo yena o ne a etetse metswala ya hae. Bana bana ba bararo ba ile ba etsa setswalle ka pele.	Ke akanya hore bana ba paleng ba dula dibakeng tse ding. Ba tlile feela sebakeng se le seng bakeng sa matsatsi a phomolo.
57,4	“Papadi ena e tshwana le Toti hantle!” Hona ho bolela hore ke papadi e le ngwe.” Lerato a tsheha. “Le Chicago le yona e tjena hantle.” Tumelo a tlatsa. “Jwale ha ho sena motho ya dihang makotikoti ao, sehlopha se lebaleng se thola monyetla wa ho bapala?” “Ee!” Palesa a tlatsa. “E tshwana hantle le Bhathi.”	Ke akanya hore bana ba ne ba lebelletse hore dipapadi di fapane hobane di na le mabitso a fapaneng. Ke nahana hore ba ile ba makala ha ba elellwa hore kaofela ha bona ba bua ka papadi e le nngwe.

Palesa o ne a etetse mmangwane wa hae Soweto ka nako ya Keresemese. Lerato o ne a etetse nkgono wa hae. Tumelo yena o ne a etetse metswala ya hae. Bana bana ba bararo ba ile ba etsa setswalle ka pele.

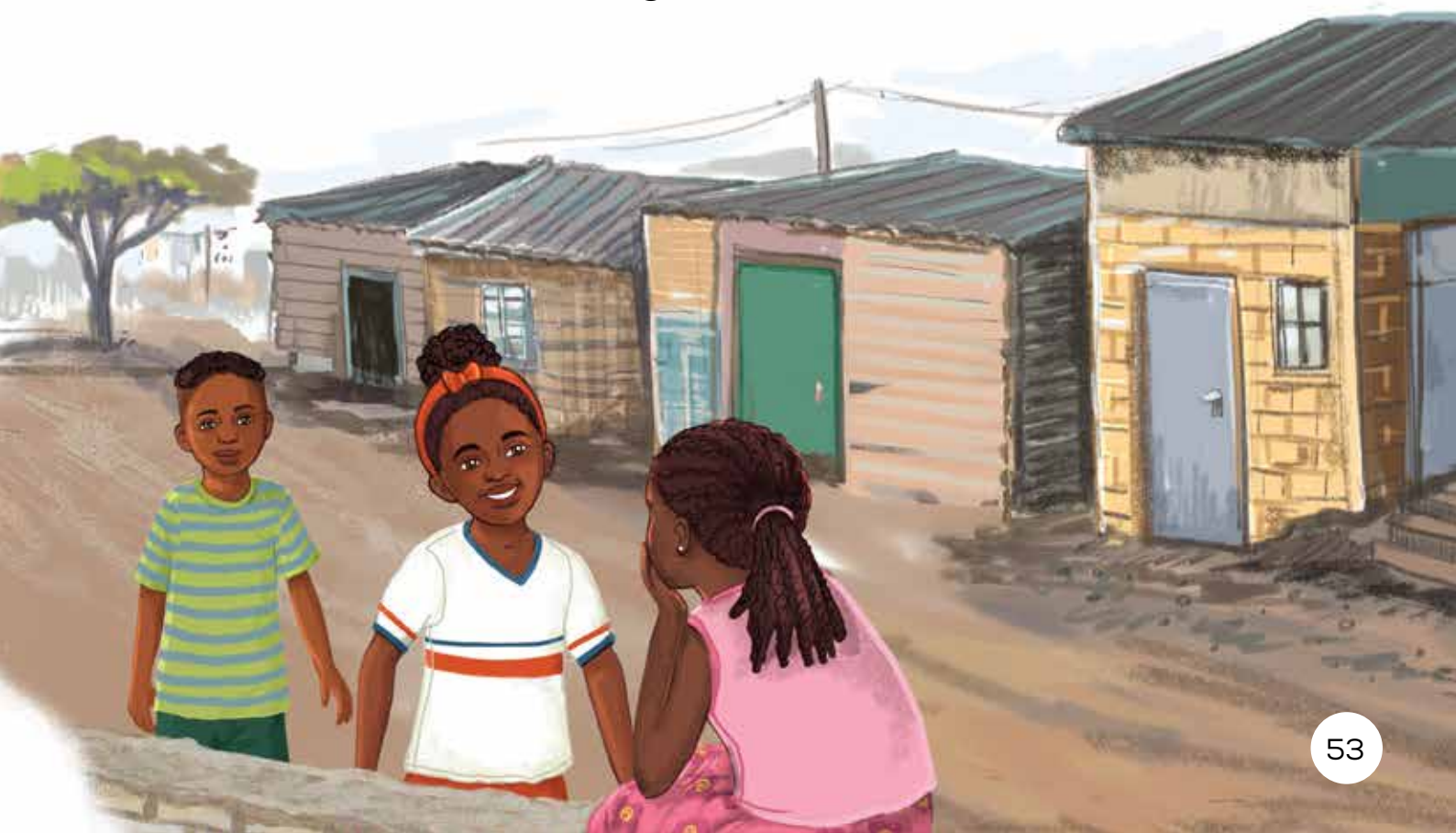
“Ho budutu,” ho rialo Lerato, “Ha re bapaleng Toti.”

“Ha ke e tsebe papadi eo,” ho rialo Palesa, “Ha re bapaleng Bhathi.”

“Chicago yona e jwang? Ke papadi e monate haholo!” ho rialo Tumelo.

“Chicago? Ke lebitso la motse-moholo leo, eseng papadi!” Lerato a bidikisa mahlo a hae.

Ba ile ba ngangisana ka hore na ke papadi efe eo ba batlang ho e bapala. Le hore na ke papadi efe e monate ho feta tse ding.

“Ho lokile!” Lerato o ile a itshola, “Re ka nna ra bapala Bhathi he, ha e le mona le re ke yona e monate. E bapalwa jwang?”

Palesa o ile a ema. “Ho lokile, ha ebe re tlo bapala Bhathi, re hloka makotikoti le bolo.”

“Ekare o bua ka Chicago!” ho rialo Tumelo.

“Re hloka makotikoti le bolo le ha re bapala Toti.” ho rialo Lerato.

“Pele re qala re hloka dihlopha tse pedi. Sehlopha sa pele se ka hare, ke sona se bapalang, se seng sona se ka thoko lebaleng. Sehlopha se bapalang ka hare, se ya matha ebile se leka ho beha lekotikoti le leng hodima le leng, ho fihlela makotikoti kaofela a palamane hodimo.” Palesa a tswela pele. “Ha makotikoti kaofela a palamane, ba tlamehile ba mathele lehaeng la bona.

“Ke mokgwa oo re bapalang Toti hantle!” Lerato a phetha.

“Le Chicago le yona e na le melao eo hantle,” Tumelo a phetha.

“Kannete?” Palesa a botsa, “Ruri ho a makatsa!”

Palesa a tswela pele. “Mosebetsi wa sehlopha se ka lebaleng ke ho betsa batho ba sehlopha se seng ka bolo. “Batho bao ba tlamehile ho kusa ba leke hore ba se ke ba betswa ke bolo.” Ha bolo e ba betsa, ba tswile mme ba tlamehile ho dula fatshe.”

“Ke ona mokgwa oo re bapalang Toti ka ona oo!”
Lerato a bua, a bonahala a maketse.

“Le Chicago le yona e na le melao eo hantle!” Tumelo a eketsa.

“Kannete?” Ha botsa Palesa, “Ho a tshehisa.”

“Ebe jwale he, sehlopha se lebaleng se tlamehile ho fa sehlopha se lehaeng bolo. Setho se seng le se seng sa batho se na le monyetla e meraro ya ho lahlela bolo, ho leka ho diha makotikoti.” Palesa a hlalosa.

Kgele! Ke Bhathi eo he,” ha bua Lerato. Ha sehlopha sena se diha makotikoti, ba fumana ntlha, le monyetla o mong wa ho bapala?”

“Ee!” Palesa a araba, a maketse. “O tseba jwang?”

“Papadi ena e tshwana le Toti hantle!” Hona ho bolela hore ke papadi e le ngwe.” Lerato a tsheha.

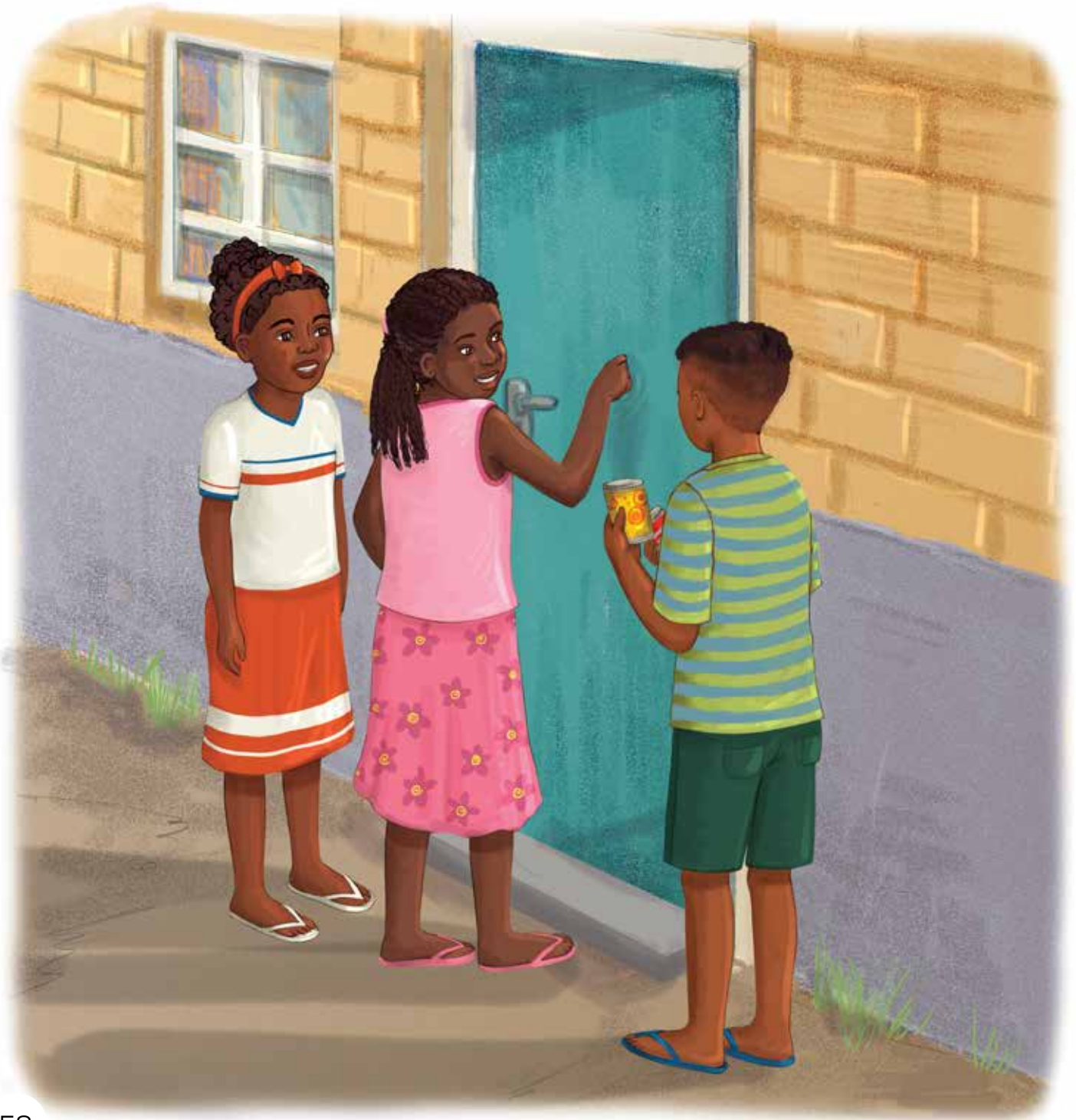
“Le Chicago le yona e tjena hantle.” Tumelo a tlatša.

“Jwale ha ho sena motho ya dihang makotikoti ao, sehlopha se lebaleng se thola monyetla wa ho bapala?”

“Ee!” Palesa a tlatša. “E tshwana hantle le Bhathi.”

“Ho lokile he, ha re bokelletse makotikoti!” ho rialo Lerato. Ba ile ba kena ntlong e nngwe le e nngwe ba kopa makotikoti ho baahisane ba bona.

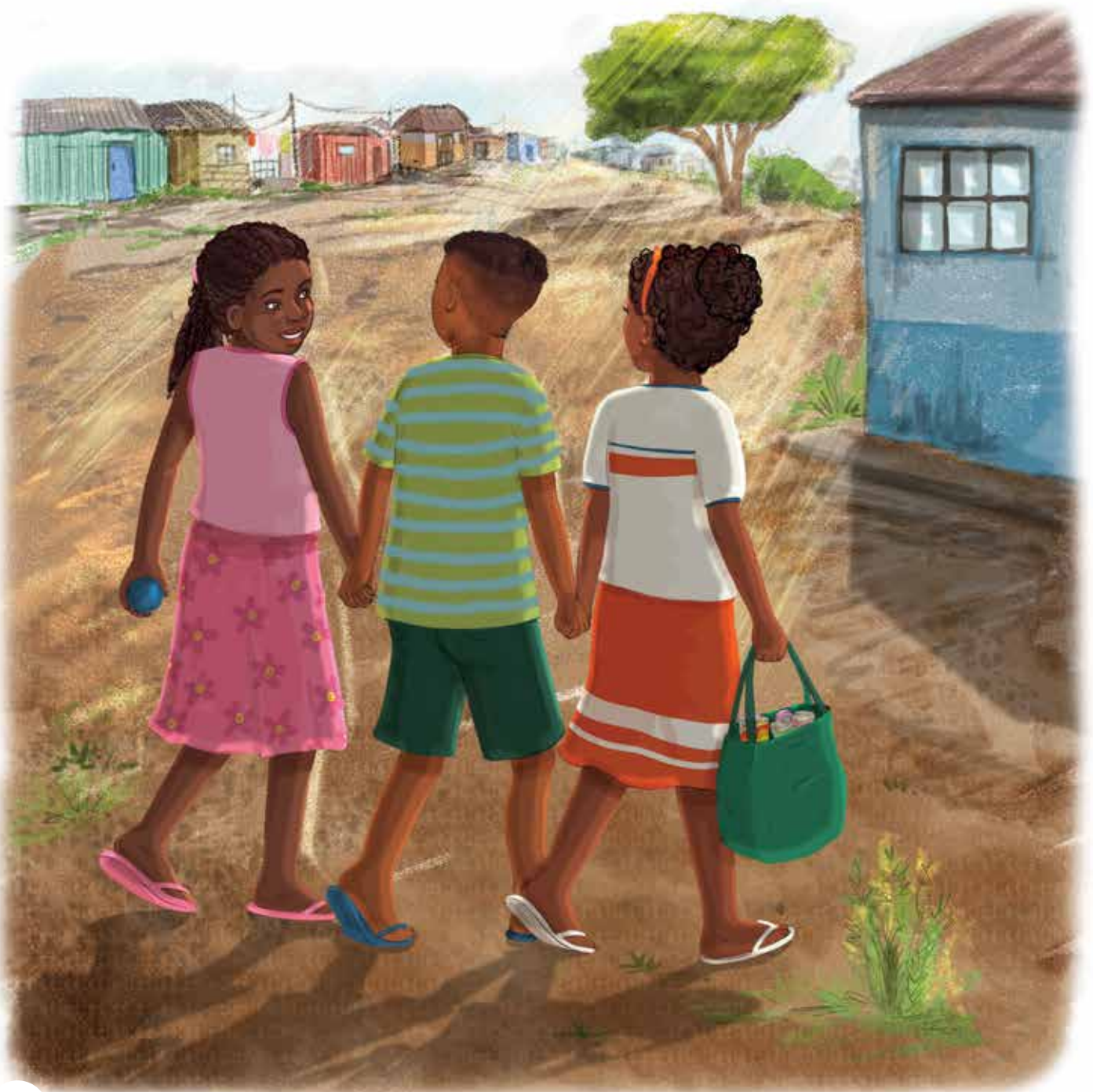
Ha ba fihla ntlong ya ho qetela, Palesa o ile a kopa makotikoti. Mosadi eo ba neng ba bua le yena o ile a re ba eme ha nyenyane.

A potela mme a kgutla ka mokotla o tletseng makotikoti.

“O ne o tseba hore batho ba bitsa papadi ena Chicago? Ha ba bang bona ba e bitsa Toti. Nahana feela!” Palesa a tsheha.

Qetellong ba ile ba ba le makotikoti a lekaneng.
Palesa, Lerato le Tumelo ba ile ba shebana ba
bososela. “Ha re bapaleng Bhathi-Chicago-Toti,”
Tumelo a rialo a bile a tsheha.

Padiso 1

Pale ena e etshala sebakeng sefe ka nako efe ya selemo?

E etsahala Soweto, ka nako ya matsatsi a phomolo ya Keresemese.

Mabitso a mararo a fapaneng a papadi ena ke a fe?

Bhathi, Toti le Chicago.

Hobaneng ha baphetwa ba pale ena ba ne ba tarakane?

- Hobane ba ne ba nahana hore ba bua ka dipapadi tse fapaneng, ba sa tsebe hore ba bua ka papadi e le nngwe.
- Hobane ba ne ba nahana hore ba bua ka dipapadi tse fapaneng, empa ba ile ba elellwa hore melao ya tsona e ya tshwana.
- Hobane ba ne ba sa tsebe hore papadi ya bona eo ba e ratang e na le mabitso a fapaneng.

Padiso 2

Ke eng se re bolellang hore baphetwa ba pale ena ba ne ba tswa dibakeng tse fapaneng?

- Hobane kaofela ha bona ba etetse maloko a bona Soweto.
- Hobane ba qetetse e le metswalle.
- Hobane ba bitsa papadi e le nngwe ka mabitso a fapaneng.

Hobaneng bana bana ba ne ba hloka ho bokella makotikoti pele ba bapala?

Hobane papadi eo e hloka hore ba palamise lekotikoti le leng hodima le leng hore ba fumane dintlha.

Hobaneng baphetwa ba ne ba tsheha qetellong ya pale?

- Hobane ho ba nkile nako e telele ho elellwa hore ba bua ka papadi e le nngwe.
- Hobane ba nkile nako e telele ba tarakane.
- Hobane Bhathi-Chicago-Toti ke lebitso le tshehisang la papadi.

PALE YA 6 HO HASANA KA METSI LETSATSING LA PELE LA SEHLA SA SELEMO

Mookotaba: Re bapala kante

Tsebo e Teng

- Sengolwa sena ke pale ya boiqapelo.
- E etsahalla Afrika Borwa.
- E etsahala nakong ya jwale.
- Pale ena e tla thusa baithuti ba hao ho utlwisisa hore ho bapalla kante ho ba dumella ho lekola tlhaho, ba nyakalle le metswalle, mme ba thabele meetlo e ikgethileng ditjhabebg tsa rona.

Leano la Kutlwisiso: Bopa setshwantsho sa kelello

- Ke eng: Ho bopa setshwantsho sa kelello ka se etsahalang paleng.
- Hobaneng re le sebedisa: Ho etsa hore pale e utlwahale e le nnete, mme e kgahlise.
- Le thusa jwang: Le o thusa ho utlwisisa kamoo baphetwa le dibaka di leng ka teng, mme le hlakisa pale.

Dintlha tseo o ka di arolelanang le baithuti ba hao

- Selemo ke sehla sa selemo se latelang mariha. Selemo maemo a lehodimo a a futhumala, dipalesa di a thunya, dikokonyana di a hlaha, mme diphoofolo di ba mafolofolo. Ha eba selemo ho a futhumala, ho hlaha mahlaku a matjha difateng, re bona dirurubele di fofafofa, le dinonyana di aha dihlaha.
- Maemo a lehodimo le dihla tsa selemo di sususmetse kamoo batho ba bapalang kante. Mohlala, ka mariha, batho ba dula ba potlakile hobane ba a hatsela. Ha maemo a lehodimo a futhumala, ba qeta nako ka ntle ba tsamaya, ba bapala mme ba futhumetse.
- Letsatsi la 1 la Lwetse le tsebahala e le Letsatsi la Selemo Afrika Borwa. O mong wa meetlo e neng e etswa makeisheneng a mangata ke ho tshela ba tswang dikolong, mesebetsing ka metsi ebe ba hweletsa 'nako ya Selemo!' Moetlo ona o ne tshwaya ho fela ha mariha le qalo ya sehla se setjha. Sena se ntse se etsahala dibakeng tse ding, empa ha se sa tlwaelehile.
- Ka dinako tse ding baena, dikgaitsedi le metswalle ba bapala dipapadi tsa maano a bonolo ho nyakalla. Paleng ena, metsi ke karolo ya moetlo wa Letsatsi la Selemo, e seng kotlo.

Ho sebedisa leano lena:

Leqephe le seratswana	Padiso	Ere
65,1	Empa kajeno letsatsi le a phatsima. Kamohelo a hlobola jeresi ya hae. "E se e tla ba hlabula!" Kamohelo a rialo a bososela.	Ke bopa setshwantsho sa kelello Kamohelo a fufuletswe ha a ntse a tsamaya letsatsing le mofuthu.
71,1	Empa ka nako eo, Kamohelo a utlwa moenae a tshheatsheha. Ba hetla ba bona motswalle wa Kgotso a le metsi te! Bohle ba ne ba tshwere diemere tsa metsi.	Ke bopa setshwantsho sa kelello sefahleho sa Kamohelo se maketse ha a utlwa moenae a keketeha. O ne a nahana hore o bolokehile - empa ha ho jwalo.

Ka Labohlano le leng hoseng, Omphile le Kamohelo ba ne ba tsamaya mmoho ho ya sekolong. Ke dikgwedi jwale ba rwala dikatiba ebile ba apara le dijeresi tse mofuthu tsa Mariha. Empa kajeno letsatsi le tjhabile ha monate, Kamohelo o hlobotse jeresi ya hae.

“E se e le Hlabula,” ho rialo Kamohelo a bososela.

Omphile le Kamohelo ba
tlwaetse ho tsamaya ka
potlako hore ba futhumale.
Empa kajeno ba tsamaya
butle.

“Bona!” ke Omphile eo, a
ema ho sheba dirurubele
tse pedi tse mmala o
motle o kganyang wa
lamunu.

“Mamela!” ke
Kamohelo eo, a supa
ditholoptjwe tse
neng di etsa serobe
tsa tsona hodima
sefate se seholo.

“Ho nkgang?” ke Omphile
eo, a hemela hodimo,
“dipalesa di a tla.”

Hoseng hoo ha ba fihla sekolong, Mof. Mofokeng o ile a ngola letsatsi letlapeng.

“Oho! Bonang! Ke letsatsi la pele la Lwetse. Ke letsatsi la pele le qalang sehla sa Selemo,” a rialo a bososela.

Kamohelo a sheba Omphile.

“Tjhe bo!” ho dumaela Kamohelo. “Abuti wa ka o rata ho ntshela ka metsi letsatsing le qalang sehla sa Selemo! Re tlamehile ho mathela hae hang ha tshepe e lla a se ke a re fumana.”

Empa e itse ha tshepe e lla, Kamohelo, Omphile le metswalle ya bona ba sala ho bapala.

“Tlong le bapaleng le rona!” Amohelang a ba bitsa a mathela sekomporomayeng le Thato.

“Tlong, ha re bapaleng!” ho rialo Omphile.

Kamohelo a lebala ho mathela hae ka nako, o ile a bapala le metswalle ya hae.

Kamora nakwana ha banana ba ntse ba bapala, ba bona Mof. Mofokeng a tswa phaposing ya ho rutela. “A hweletsa a re,” Salang hantle banana, le be le letsatsi le monate la ho qala ha sehla sa selemo!”

“Ao bathong!” Kamohelo a dumaela, “Ke lebetse ka letsatsi la ho qala sehla sa Selemo! Ha re tsamaye Omphile empa re tlameha ho hlokomela.”

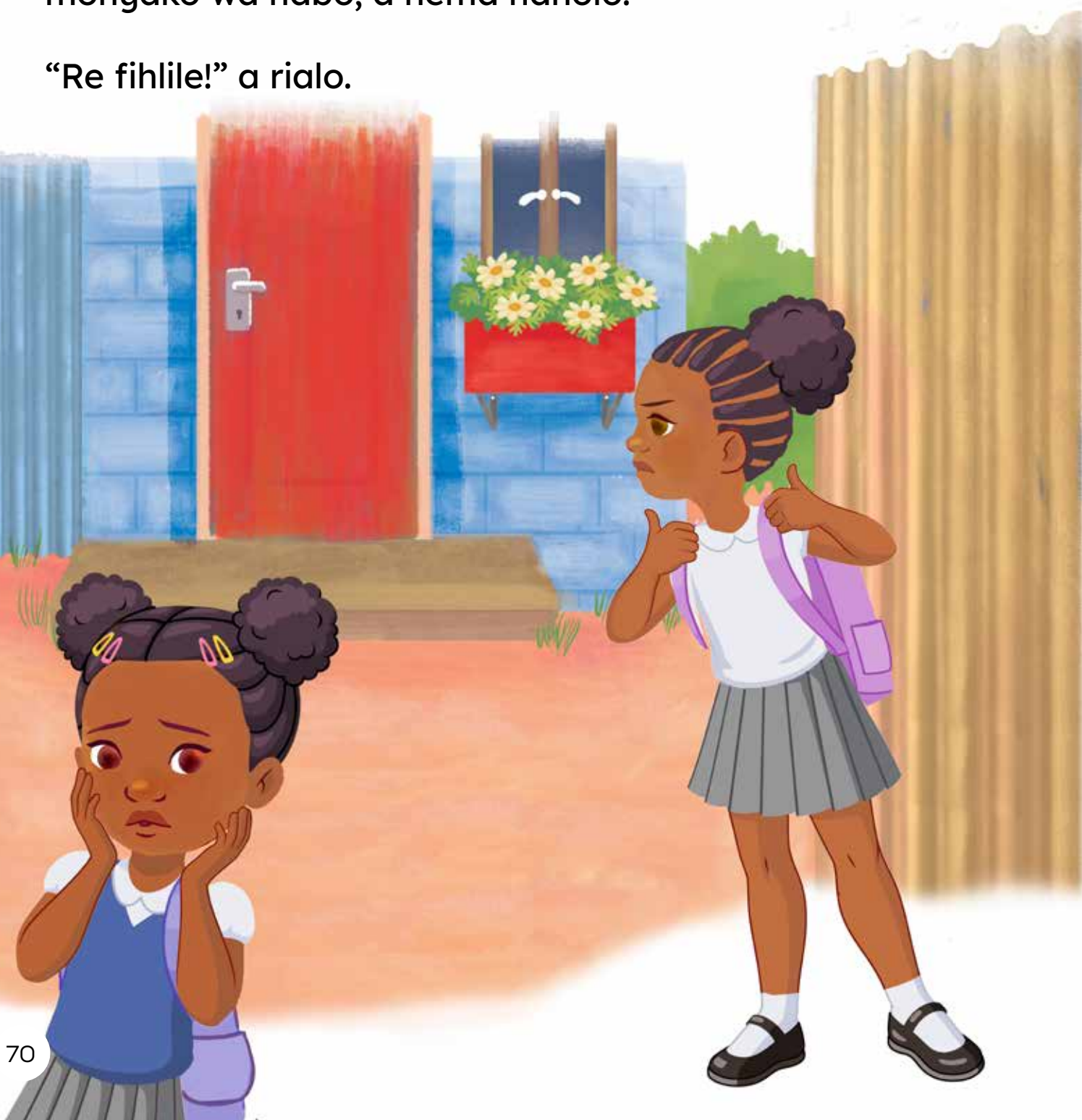

Ba qalella ho mathela hae, empa Omphile a kgathala kapele.

“Ha ke kgone ho matha hakana!” a rialo a hemela hodimo haholo. Kamohelo a qamaka a ngongorehile.

“Re tlamehile ho hlokomela,” a rialo. Ba tsamaya ka potlako, ba sa bue letho. Qetellong Kamohelo a bona monyako wa habo, a hema haholo.

“Re fihlile!” a rialo.

Empa ka nako yona eo, Kamohelo a utlwa abuti wa hae a tsheha. Ba hetla mme ba bona Kgotso le metswalle ya hae, ba kolobile! Kaofela ba ne ba tshwere diemere tsa metsi.

Kamohelo a phahamisa matsoho a hae, “Ho lokile, ho lokile, le re fumane!” mme a tsheha. “E reng re theole mekotla ya rona.”

Hang feela ha Omphile le Kamohelo ba theola mekotla ya bona, Kgotso le metswalle ba mathela ho bona. Omphile le Kamohelo ba tsheha, ba hweletsa ha bashemane ba ba tshela ka metsi.

“Letsatsi le monate le qalang sehla sa Selemo!”
Kgotso a rialo. Ba tshehela tlase kaofela.

Padiso 1

Kamohelo le Omphile ba ile ba bona eng ha ba ya sekolong?

- Ba bone dirurubele tsa mmala wa lamunu.
- Ba bone ditholoptjwe (dinonyana tse lohang di etsa sehlaha).

Pale ena e etsahetse ka nako efe?

E etsahetse ka Letsatsi la pele la Lwetse/letsatsi le qalang sehla sa Selemo.

Hobaneng Kamohelo le Omphile ba ne ba tsamaya butle ho ya sekolong?

- Hobane ba ne ba sa hloke ho leka ho iphuthumatsa.
- Hobane e ne e se e ntse e le Selemo.
- Hobane ba ile ba hlokomela matshwao a ho fetoha hwa sehla.
- Hobane ba ile ba ema ho sheba ditholoptjwe.
- Hobane ba ile ba ema ho nkg'a dipalesa.

Padiso 2

Omphile le Kamohelo ba ile ba etsang ha ba tswa sekolong?

Ba ile ba bapala le metswalle ya bona kantele

Ke eng se ileng sa hopotsa Kamohelo hore ke letsatsi le qalang sehla sa Selemo?

Ka nako eo mosuwetsana a neng a tswa phaposeng ya ho rutela mme a re, " Letsatsi le monate la ho qala sehla sa Selemo!"

Hobaneng Kamohelo le Omphile ba ne ba kolobile ke metsi?

- Hobane e ne e le letsatsi la ho qala sehla sa Selemo.
- Hobane ke moetlo dibakeng tse itseng ho tshela batho ka emere ya metsi ka letsatsi la ho qala la sehla sa Selemo Afrika Borwa.
- Hobane Kamohelo le Omphile ba ile ba bapala le metswalle ya bona ha sekolo se tswa hona le ho mathela hae.
- Hobane abuti wa Kamohelo, Kgots'o, o thabela ho mo tshela ka metsi ka letsatsi la pele la sehla sa Selemo.

PALE YA 7

LEBITSO LA KA KE LEHLOHONOLO

Mookotaba: Re a bua

Tsebo e Teng

- Sengolwa sena ke pale ya boiqapelo.
- E etsahalla Afrika Borwa.
- E etsahala nakong ya jwale.
- Pale ena e tla thusa baithuti ba hao ho utlwisisa hore mabitso ke karolo e bohlokwa ya boitsebiso ba rona hape le hore ho lokile ho ipuella ka tlhompho ha ntho e le bohlokwa ho wena.

Leano la Kutlwisiso: Etsa dikakanyo

- Ke eng: Ho noha dintho tseo mongodi a sa di hlaloseng ka ho hlaka, o sebedisa dintlha tsa pale.
- Hobaneng re le sebedisa: Ho utlwisisa meelelo e tebileng le e patehileng.
- Le thusa jwang: Le re thusa ho fihlella diqeto ha o bala, ho utlwisisa pale le baphetwa hantle.

Dintlha tseo o ka di arolelanang le baithuti ba hao

- Mabitso ke karolo ya bohlokwa ya boitsebiso ba motho. Mabitso a kgethehile mme a na le moelelo o itseng. Malapa a mangata a kgetha mabitso ka hloko, lerato le tlhokomelo.
- Batho ba bang ba na le mabitso a ho bapala kapa a kgutsufaditsweng. Mohlala, ngwana ya bitswang Lerato a ka bitswa Rato. Batho ba bang ba rata mabitso a kgutsufaditsweng, ha ba bang ba rata ho bitswa ka mabitso a bona a felletse. Batho ba lokela ho leka ho bitsa lebitso la hao ka tsela e nepahetseng mme ba o bitse ka lebitso leo o batlang ho bitswa ka lona.
- Ka nako tse ding batho ba baholo ba etsa diqeto tseo bana ba sa dumellaneng le tsona. Motho e moholo a ka nahana hore o a thusa, empa ba se eellwe hore se bohlokwa bakeng sa ngwana ya itseng ke sefe.
- Ho hlompha ha ho boelele ho thola ha se itseng se le bohlokwa. O ka ikokobetsa mme wa ba le tlhompho o ntse o bolella motho kamoo o ikutlwang le seo o se hlokanang.

Ho sebedisa leano lena:

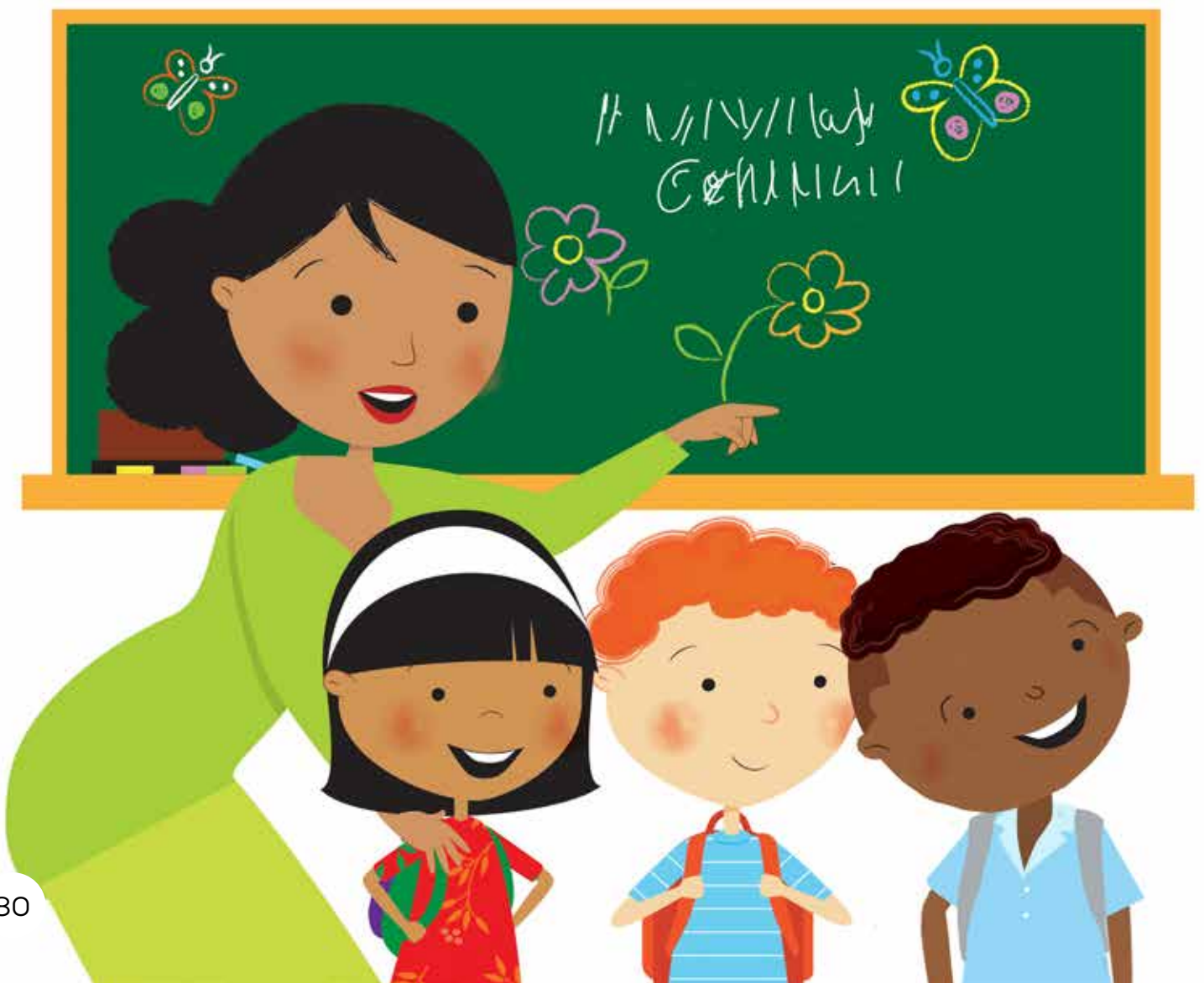
Leqephe le seratswana	Padiso	Ere
81,2	“Ke tla o bitsa Hloni feela,” Ho rialo titjhere. “Lebitso la hao le le telele haholo” Lehlohonolo o ne a sa batle ho utlwahala e ka ha na mekgwa, yaba ha a re letho.	Ke ipotsa hobaneng Lehlohonolo a sa lokisa titjhere ya hae. Oo! ke akanya hore hobane o tshaba hore titjhere ya hae e tla halefa kapa e mo mo kwatele.
84,1	Kamehla Lehlohonolo o ne a hlolohelwa ho utlwa lebitso la hae le felletseng sekolong. Lehlohonolo o ne a nahana ho lokisa titjhere ya hae, empa o ne a sa batle ho utlwahala e ka ha a na mekgwa.	Ke akanya hore sekolong Lehlohonolo o bitswa Hloni ka nako tsohle, empa hae o bitswa ka lebitso la hae le felletse.

Ha esale a tswalwa, batho bohle ba lelapa labo
Lehlohonolo ba ne ba mmitisa ka lebitso la hae le
monate le felletse, Lehlohonolo. O ne a rata modumo
wa lebitso la hae. O ne a rata ho le bitsa butle,
senoko-ka-senoko. Ebile, o ne a rata ho le bua ka
potlako. O ne a rata ntho e nngwe le e nngwe ka
lebitso la hae!

Ka letsatsi la hae la pele sekolong, titjhere wa Lehlohonolo o ile a bolella baithuti bohle hore ba eme ka pele phaposing. Titjhere o ile a ba bitsa ka bonngwe ka bonngwe, a ba bontsha moo ba tshwanetseng ho dula teng.

O ne a manamisitse lebitso la moithuti e mong le e mong hodima deseke e nngwe le e nngwe.

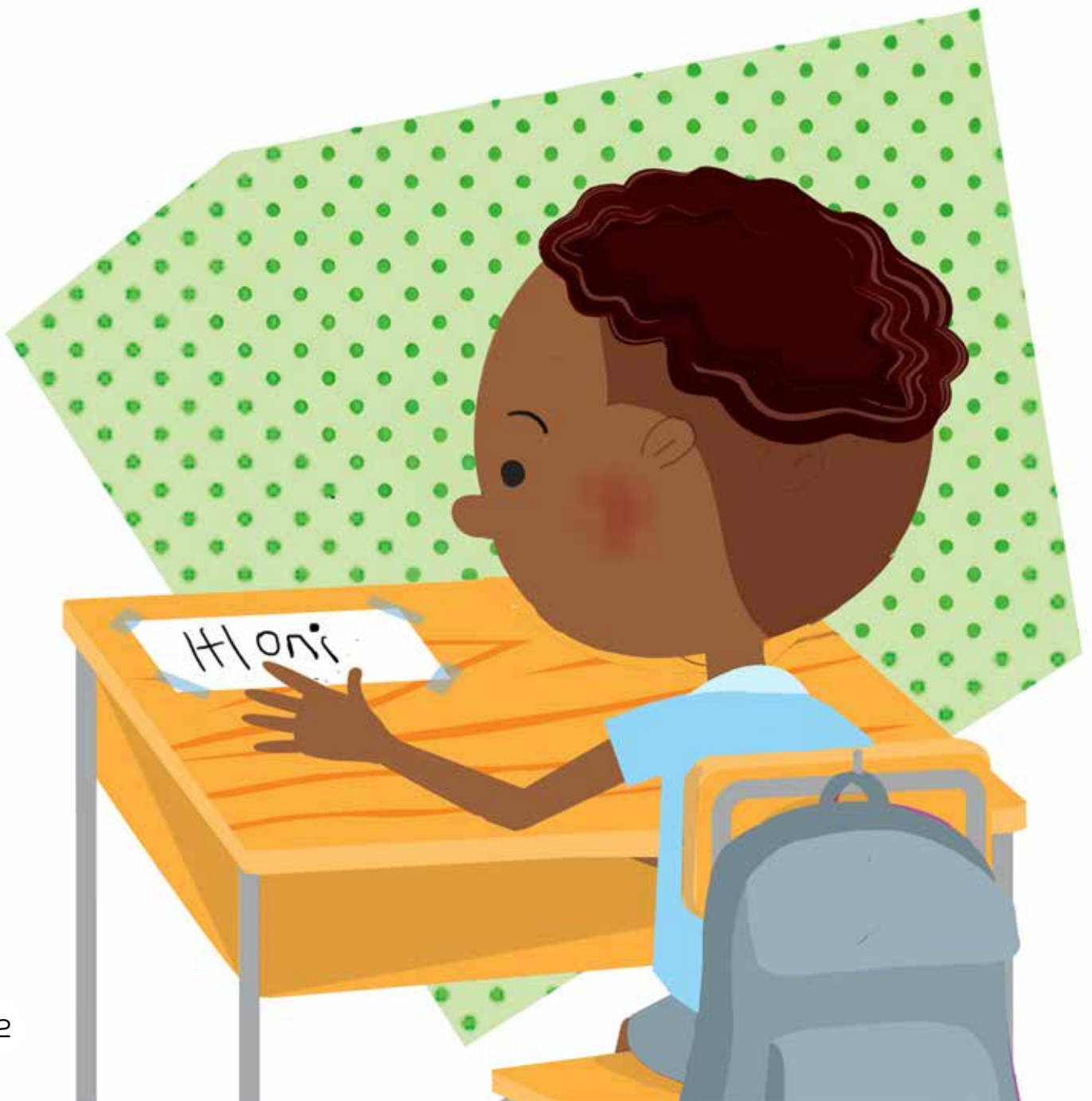
Qetellong, titjhere o ile a bitsa lebitso la hae. O ile a le bua butle, senoko-ka-senoko. Lehlohonolo o ile a bososela haholo, a phahamisa letsoho la hae.

“Ke tla o bitsa Hloni,” ho rialo titjhere. “Lebitso la hao le le telele haholo!”

Lehlohonolo ha a ka a rata ho hlahella eka ke ngwana ya se nang mekgwa, mme ha a ka a bua letho.

Ha a dula desekeng ya hae, lebitso la hae le ne le ngotswe Hloni. Ho ne ho sa ngolwa lebitso la hae le letle le felletse. Ho bososela ho sefahlehong sa hae ho ile ha fela.

Ha morao letsatsing leo, titjhere wa Lehlohonolo o ile a mo bitsa ho tla araba potso. “Hloni!” ke titjhere eo a mmita.

Empa Hloni o ile a hloleha ho araba, ka nako ya ho araba, hobane o ne a sa elellwa hore titjhere o a mmita!

Letsatsi le leng le le leng sekolong, Lehlohonolo o ne a hloloheletse modumo wa lebitso la hae ha le felletse. Lehlohonolo o ile a nahana ka ho lokisa titjhere wa hae, empa o ne a sa rate ho hlahella e le ngwana ya se nang mekgwa.

Kamora dibeke di se kae, Lehlohonolo o ile a tla hae le setshwantsho sa hae seo a se ratang haholo ho tswa sekolong, ho bontsha mme wa hae.

“Helang! Hobaneng o fetotse lebitso la hao?” Ho botsa mmae.

“Ke ne ke se na boikgethelo. Titjhere o itse lebitso la ka le lelelele haholo. Ke ne ke sa batle ho utlwahala ke le ngwana ya se nang mekgwa!” Ho rialo Lehlohonolo.

“Ha o batla ho bitswa Hloni, ho lokile. Empa ha o sa rate, o tshwanetse ho bolella titjhere wa hao. Ha se hobane o sena mekgwa! O na le tokelo ya hore o bitswe ka lebitso la hao le monate le felletse!” ho rialo mmae. Ke a utlwisisa hore o tshaba ho bolella titjhere wa hao.” Ke tla tla ke bua le yena bakeng sa hao.”

Ka le hlahlamang, mme wa Lehlohonolo o ile a ya le yena sekolong. Ba fihlile esale hoseng haholo sekolong. Lehlohonolo o ile a ya bapala le metswalle ya hae e metjha ha mme wa hae a ilo bua le titjhere wa hae.

Eitse ha tshepe ya sekolo e lla, Lehlohonolo a ikutlwa a tshohile. “Ho tla ba jwang haeba jwale titjhere o se a ntlhoile?” A nahaha a kgathatsehile haholo. Empa e itse ha a kena ka phaposing, titjhere o ile a bososela le yena.

“Dumela Lehlohonolo,” ho rialo titjhere.

Ha Lehlohonolo a dula desekeng ya hae, lebitso la hae le ne le se le fetotswe. Ho ne ho se ho ngotswe lebitso la hae le monate le felletseng: Lehlohonolo.

Padiso 1

Lehlohonolo o ne a lebelletse ho bona eng desekeng ya hae?

O ne a lebelletse ho bona lebitso la hae le monate le ngotswe le felletse.

Titjhere wa Lehlohonolo o ne a mmitisa mang?

O ne a mmitisa Hloni.

Hobaneng Lehlohonolo a ne a sa thaba?

- Hobane o ne a nahana hore lebitso la hae le monate le tla ngolwa desekeng ya hae le felletse.
- Hobane titjhere e ne a kgutsufaditse lebitso la hae.
- Hobane sekolong o ne a sa bitswe ka lebitso la hae le monate le felletse.

Padiso 2

Hobaneng titjhere wa Lehlohonolo a ne a mo bitsa Hloni?

Hobane o ne a re lebitso la hae le le lelele haholo.

Mme wa Lehlohonolo o utollotse maikutlo a Lehlohonolo jwang?

O utollotse hore o ne a tshaba ho bua le titjhere wa hae.

Hobaneng qetellong ya pale titjhere wa Lehlohonolo a ile a fetola lebitso la hae?

- Hobane mme wa Lehlohonolo o ile a bua le yena.
- Hobane titjhere o ile hlokomela hore o rata ho bitswa Lehlohonolo eseng Hloni.
- Hobane titjhere o ne a ngotse lebitso le fosahetseng mme o ile a tshwanela ho le lokisa.

PALE YA 8

SEKIPA SE SETJHA SA BOHLALE

Mookotaba: Re a bua

Tsebo e Teng

- Sengolwa sena ke pale ya boiqapelo.
- E etsahalla Afrika Borwa.
- E etsahala nakong ya jwale.
- Pale ena e tla thusa baithuti ba hao ho utlwisisa hore batho ba ka ba le kgahleho le dikgetho tse fapaneng, le hore ho bohlokwa ho ipolela seo o leng sona ho ena le hore o ikutlwe o qobelehile ke ho ba seo batho ba bang ba nahanang hore o lokela ho ba sona.

Leano la Kutlwisiso: Ho etsa dikakanyo

- Ke eng: Ho lepa ntho tseo mongodi a sa di hlalosang ka ho otloloha, ho sebedisa ditshupo paleng.
- Hobaneng re le sebedisa: Ho utlwisisa meelelo e tebileng le melaetsa e patehileng.
- Le thusa jwang: E o thusa ho nka qeto ha o ntse o bala, le ho utlwisisa pale le baphetwa haholwanyana.

Dintlha tseo o ka di arolelanang le baithuti ba hao

- Hangata bashemane le bana ba fuwa dibapadiswa, diaparo le mebala e fapaneng. Batho ba fapaneng ba na le maikutlo a fapanng ka sena.
- Ka nako tse ding batho ba ka bolella bana hore ba rate ntho tse itseng feela hobane e le moshanyana kapa ngwanana. Mohlala, batho ba bang ba ka re bashemane ba bapale ka dikoloi feela. Batho ba na le mehopolo e fapaneng ka sena.
- Bonneteng, bana ba rata dintho tse fapaneng ho sa kgathaletsehe hore ke banana kapa bashemane. Bana ha ba rate dintho tse tshwanang. Mohlala, bana ba bang ba rata ho taka. Ba bang ba rata diphoofolo. Ba bang ba rata dikgodumodumo. Ho ba ngwanana kapa moshemane ha ho bolele hore o lokela ho rata mebala, dibapadiswa kapa diphahlo tse itseng.
- Ka dinako tse ding batho ba babedi ba batla dintho tse fapaneng. Ha sena se etsahala, ha ba kgone ho fumana se ba se batlang hantle. Ho dumellana ke tharollo eo motho ka mong a telang se itseng hore ho be le tumellano ka se itseng.

Ho sebedisa leano lena:

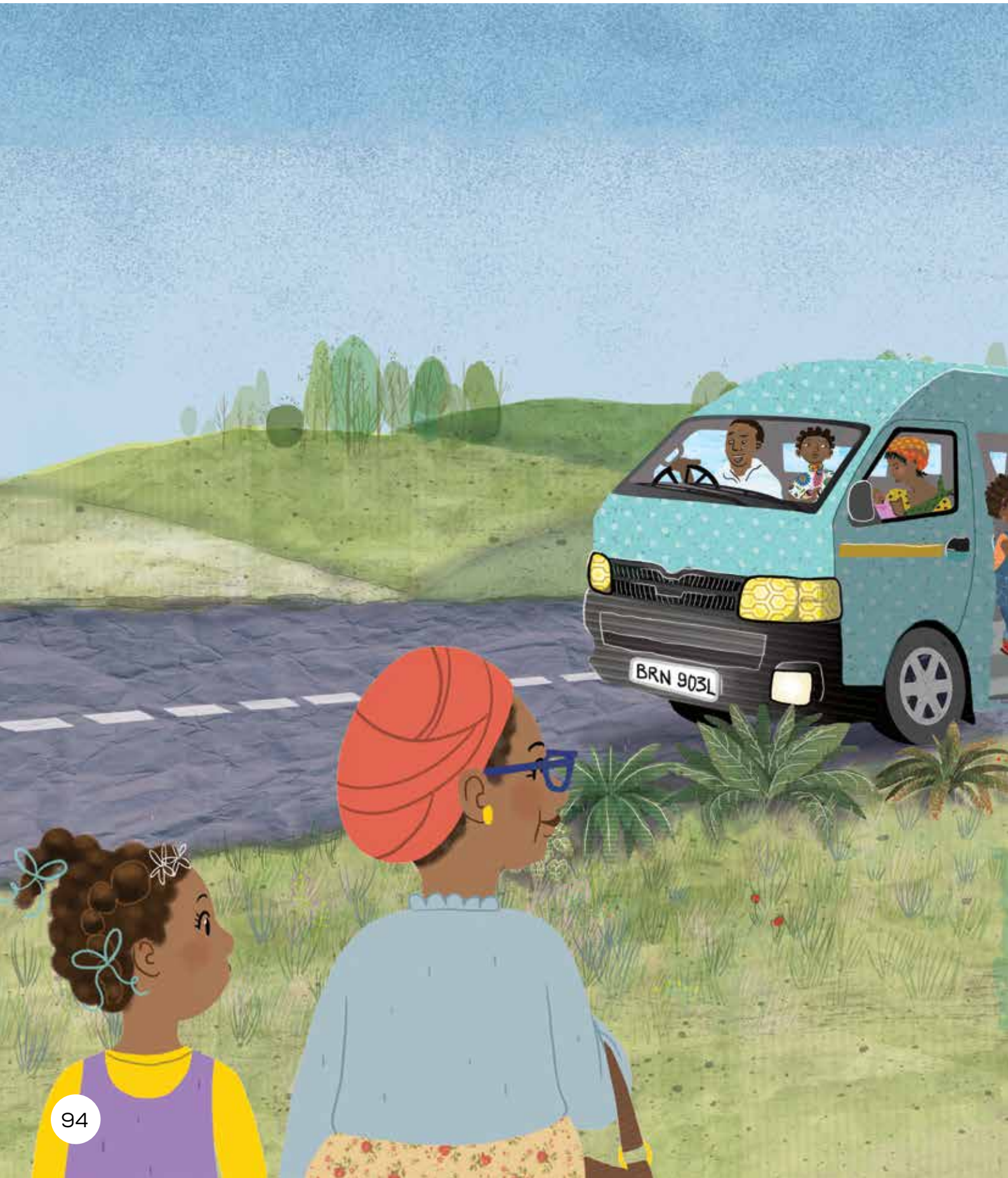
Leqephe le seratswana	Padiso	Ere
98,1	“O reng ka sena” nkgono a mmotsa. “Empa ha ke rate mmala o pinki Nkgono,” ke Bohlale eo. “Banana bohle ba rata mmala o pinki!” ho bolela Nkgono. “Empa ke ngwanana fela ha ke o rate,” Bohlale o a nahana. “Ho lokile. Re tla o fumanela sekipa se bosweu feela,” ho rialo Nkgono.	Ke kgona ho akanya hore Bohlale o ferekane. Ke nahana o ferekane hobane nkgono o mmolelletse hore a ka kgetha sekipa, empa o hanana le dikipa tsohle tseo Bohlale a di ratang.
98, picture	98, picture	Sheba sefahleho sa Bohlale setshwantshong. Sena se nthusisa ho akanya hore o ikutlwa a ferekane.

E ne e le Moqebelo. Bohlale o ne a ya mabenkeleng le nkgono wa hae. “Ha re ye!” Nkgono a mmitisa. Bohlale o ile a mathela ka kitjhineng. Bohlale le nkgono ba ile ba feta pela moo dikolobe di neng di ja teng.

Ba ile ba feta banana ba bang ba ntse ba tlola kgati. Ba ile ba feta mosadi e mong a ntse a aneha diaparo terateng.

Qetellong ba ile ba fihla mmileng o moholo. Tekesi ya bona e ne e se e le haufinyane!

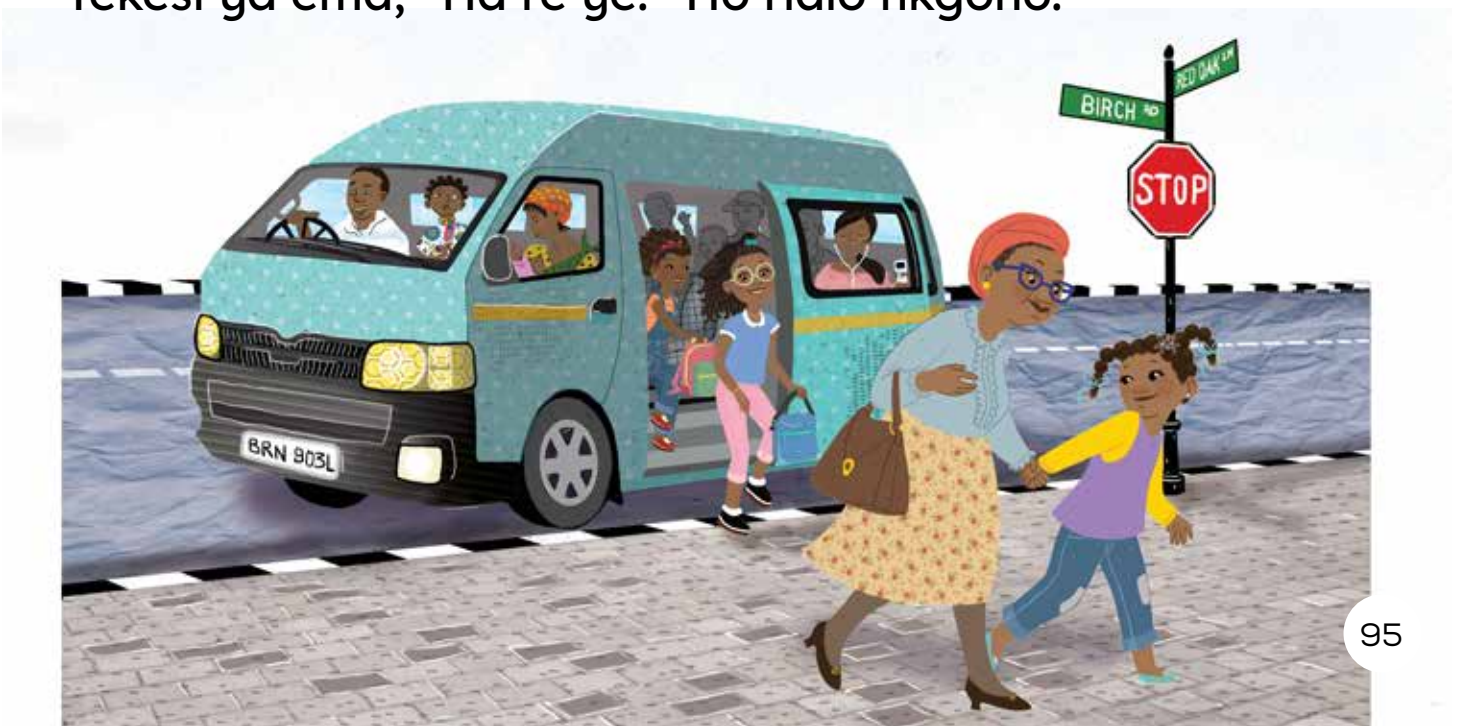
Bohlale o ne a shebile kantele ho fesetere. O ile a bona kolozi ya kgale e robakileng.

O ile a bona dinku. Yaba, o bona matshwao a mangata a mebalabala. Ba fihlile toropong!

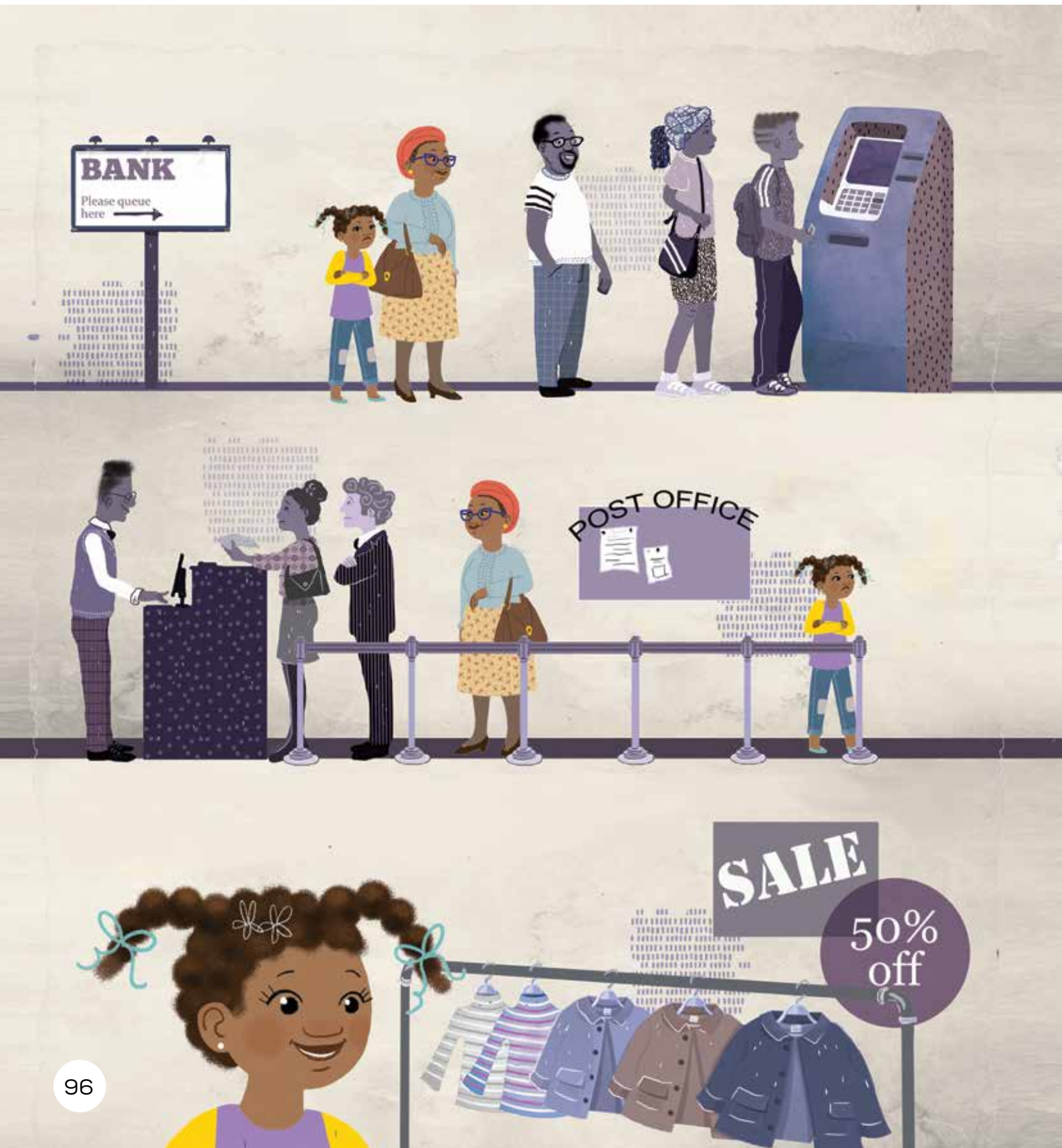

Tekesi ya ema, "Ha re ye!" Ho rialo nkgono.

Pele, ba ile ba ya bankeng. Yaba ba ya posong.
Qetellong, ba ile ba ya lebenkeleng la diaparo.

“Ke tla o rekela seaparo se setjha. Tsamaya o kgethe
seaparo seo o se batlang, Bohlale.” ho rialo nkgono.

“Ke rata sena.” Bohlale a mmolella, a supa sekipa se setala ka mmala se nang le setshwantsho sa kgodumodumo ka pele.

“Seo ke sa bashanyana,” ho rialo nkgono.

“Empa ke rata dikgodumodumo,” Bohlale a araba.

“O shebile diaparo tsa bashanyana!” ho rialo Nkgono.

“Eke! Ke rata sena!” ho rialo Bohlale, a shebile sekipa se nang le setshwantsho sa teraka ka pele. Nkgono o ile a tsitsinya hlooho.

“Hobaneng?” Bohlale a mmotsa. Nkgono o ile a sutha pela hae.

“Se sona se jwang? Nkgono a botsa.

“Empa ha ke rate mmala o pinki nkgono,” ho rialo Bohlale.

“Banana kaofela ba rata mmala o pinki!” ho rialo nkgono.

“Le ha ho le jwalo nna ha ke rate mmala o pinki,” Bohlale a hatella.

“Ho lokile. Re tla o nkela sekipa se sesweu se senang mokgabiso,” nkgono a mmolella.

Ha Bohlale a fihla hae, o ile a tlohella polasitiki eo ya lebenkeleng tafoleng ya kitjhining yabo. Yaba o ya ka kamoreng ya hae. O ile a dula betheng ya hae a nahana ka dikipa tsohle tseo a di boneng lebenkeleng la diaparo.

Mmabohlale o ile a kena ka kamoreng ya hae. O ne a tshwere sekipa se setjha se sesweu.

“Ke sona se, seo o se kgethileng?” Mmae a mmotsa.

Bohlale o ile a phetela mmae se etsahetseng lebenkeleng la diaparo.

“Ke na le leano,” ho rialo mmae a bile a tswa. O ile a kgutla ka dikokipene. “O ka di sebedisa ho taka setshwantsho seo o se ratang sekipeng sa hao se setjha!” ho rialo mmae. Bohlale o ile a nahana ka dikipa tsohle tseo a di ratileng lebenkeleng mme a qalella ho taka.

Moraonyana letsatsing leo, ntate wa Bohlale o ile a mmitsetsa dijong tsa mantsiboya. Bohlale o ile a apara sekipa sa hae se setjha. O ile a itjheba seiponeng. O ne a rata seo a se bonang! O ile a mathela ka kitjhining.

Eitse ha Palesa a bona sekipa sa Bohlale, o ile a supa setshwantsho. “Ke batla sekipa se tshwanang le sa Bohlale.” ho rialo Palesa. Bohlale o ile a sheba mme wa hae mme bobedi ba bona ba bososela.

Padiso 1

Bohlale o ne a batla dikipa tse jwang?

O ne a batla sekipa sa kgodumodumo kapa sa koloï.

Nkgono wa hae o ile a mo rekela sekipa sefe?

Nkgono o ile a mo rekela sekipa se sesweu se senang mokgabiso.

Ke eng se etsang hore o utolle hore Bohlale o ne a sa thabela sekipa sa hae se setjha?

- O bonahala a hlona me ka lebenkeleng.
- O siya polasetiki ya sekipa tafoleng ya kitjhini.
- O dula betheng ya hae, a sa thaba.
- O boleletse mme wa hae se etsahetseng.
- O ile a taka ditshwantsho sekipeng sa hae se setjha ho se ntlafatsa hobane o ne a sa rate sekipa seo nkgono a mo kgethetseng sona.

Padiso 2

Bohlale le nkgono ha ba dumellane ka eng?

- Ha ba dumellane ka mefuta ya dikipa tseo Bohlale a ka di rekang.
- Ha ba dumellane ka seo banana le bashanyana ba se ratang.

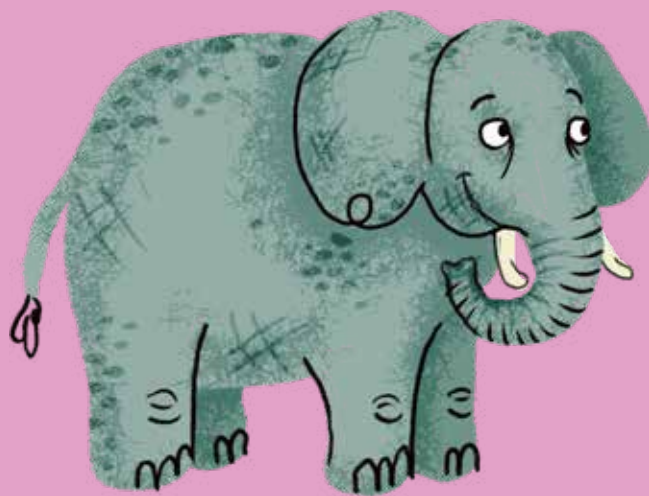
Mmabohlale o etsa eng hore a ikutlwe a le hantle?

- O a mamela ha Bohlale a ikutlwa a sa thaba.
- O mo neha dikhokipene.
- O mmollella hore a ka taka ntho e nngwe le e nngwe eo a e batlang.

Hobaneng Bohlale a ne a hlona me?

- Hobane nkgono o ile a hanana le kgetho ya hae ya dikipa.
- Hobane nkgono o mmoleletse hore dintho tseo a di ratang ke tsa bashanyana.
- Hobane nkgono o mmoleletse hore o tlameha ho rata mmala o pinki.
- Hobane nkgono ha a mo dumella hore a kgethe sekipa se ratwang ke yena.

NHLRP | National
Home Language
Reading Programme